

LJUBLJANSKI ZVON

Izhaja 12krat na leto in stane 90 K, za pol leta 45 K,
za četr: leta 22 K 50 v, posamezna številka 10 K.

Uredništvo in upravništvo je v Sodni ulici šte. 6.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Glonar.

≡ Vsebina dvanajste številke: ≡

Janko Giaser: *Božič*. — Ivan Zorec: *Francka*. (Konec.) — Miran Jarc: *Pesni ob čaju*. — Pastuškin: *Vrni se!* — J. A. G.: *Iz Cimpermanovega kroga*. (Konec.) — Ivan Albreht: *Tomijeve Tine mlada leta*. (Konec.) — Igo Gruden: *Pod Šempolajem*. — Ivo Šorli: *Epilog „Gospé Silviji“*. — Alojzij Gradnik: *Simonu Gregorčiču*. — Marija Kmetova: *Zamah*. — France Veber: *Bergsonova teorija smešnega*. (Konec.) — Alojzij Gradnik: *Žariš in žgeš*. — Dr. Avgust Žigon: *Korytkova pogodba z Blaznikom iz leta 1838*. (Konec.) — Pastuškin: *Romar*. — Književna poročila: Fran Levstik: *Poezije*. (Fr. Erjavec.) — Moderna francoska lirika. (Miran Jarc.) — France Debeljak: *Pingvinski otok*. (J. A. G.) — Euripides-Budisavljevič: *Medeja*. (A. Souvé.) — Kronika: *Drama*. (Fr. Albreht.) — Nove knjige.

(Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo.)

Last in založba „Tiskovne zadruga“, z. z. o. z. v Ljubljani.

Tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Delniška tiskarna,

d. d.

v Ljubljani

(PREJ TISKARNA IG. PL. KLEINMAYR & FED. BAMBERG)

Miklošičeva cesta števil. 16

se priporoča za izdelovanje vseh tiskovin od posetnic do najumetnejšega barvnega tiska, kakor tudi za natisovanje listov, časopisov, trgovinskih in uradnih tiskovin. Vsa ta dela izvršuje kar najhitreje in po strogo strokovnih pravilih.

♦♦♦♦♦

Obenem priporoča svojo najbolje urejeno knjigoveznicu, ki izvršuje knjigoveška dela od najpreprostejše do najfinejše vrste.

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XL.

1920.

ŠTEVILKA 12.

JANKO GLASER:

BOŽIČ.

Dvoje otrok stavi jaslice, Betlehem-mesto:
detece v jaslih in vola, ki greje ga zvesto,
svete tri kralje in zvezdo, ki kaže jim cesto,
in po vsem hribu zelenem pastirce, jagnjeta...

Dvoje otrok tiho sanje božične razpleta.

„Kaj le prinese z nebes mi Jezušček zlati?“
mlajši zamisli se — in kot metuljčki krilati
zibljejo želje se nad drevescem božičnim —
in vse odeto je v luč, kakor s čarom pravljичnim.
„Rad bi ga videl,“ zamišljeno bratec modruje,
„rad bi ga videl, predno v nebesa odpluje.“
In spet umolkmeta, kakor da čakata nanj,
s sladkimi mislimi in vsa razgreta od sanj...

Jaz pa po prstih izmuznil sem se iz sobe,
da ne zasenčim pobožne, tihe svetlobe,
ki je nad srci otroškimi se razsijala.
Kajti otožna je misel v dušo mi pala,
kakor po domu izgubljenem domotožje:
o, da še smel razodetja bi čakati tajnosti božje!

IVAN ZOREC:

FRANCKA. (Konec.)

In Francka se je obračala in obračala na svoji vroči postelji in je z velikimi, nemirnimi očmi gledala v okno, s katerega se je polagoma umikala vasujoča mesečina... Vsako noč, takole po takih in enakih bojih njene razpaljene duše, je vstajala odločna misel, da bi pobegnila in si drugod poiskala svoj kruh; a ko jo je prespala in je zjutraj zagledala silnega moža, ki jo je skozi priprti očesni špranjici otipaval, je v sladki grozi le iztežka premagala glasni krik, ki jo je davil v grlu. In vendar se dolgo ni mogla odločiti, da bi mu naznanila svoj sklep. Potem pa ji je bilo skoraj še žal, tako se je bil mož ustrašil.

„Ne, Francka“, je dejal, „jaz te ne dam, tu ostani!... Drugače znorim... Vidiš —!“

„Gospodar, igračkanja je dosti! Ti misliš samo nase!“

„Tudi nate! — Povej, kaj bi rada, kaj naj storim zate!“

„Ničesar ne maram, samo pusti me, da pojdem v miru prav kam daleč, daleč. Za oba je to najbolje!“

„Ni in ni, Francka! Prav in dobro je samo tako kakor je!... O potrpi vsaj še nekoliko časa. Potem bo, če in kar mora biti!“

Ko je tako govoril, so se mu tresli živci na licu; tako na rahlo so drhteli, da jih ne bi bila opazila, če je ne bi bil viharno potegnul k sebi in jo strašno stisnil in potem sunil od sebe in naglo odšel, opotekajoč se kakor bi nosil težko, bridko breme. —

Kmalu potem se je odpeljal prav daleč nekamo na Dolenjsko, da ga več dni ni bilo nazaj. Ko pa se je vrnil, je bil dobre volje kakor bi priplesal s hrupnega in veselega ženitovanja. Med obedom je omenil kar tako, da je kupil majhen vinograd z lepo belo zidanico. Žena se je veselila in se ni mogla dosti načuditi; krotko ga je gledala in je bila srečna v njegovi sreči. Hlapec in pastir sta ugibala, kateri voz bi vzela jeseni, ko bosta vozila po vino.

Ob okno se je zaletavala sita in sitna muha in je jezno brenčala, ker ni mogla ven, y jasni božji dan, ki je tako lepo klical med migljajoče solnčne žarke, polne drobnih, drstečih se mušic.

Francka je gledala muho in je ni videla; oči so bile uprte in niso živele. Zakaj kar naenkrat so ji prikimala čudne misli kakor bi ji hotele reči: No, torej — zdaj si pa pomagaj kakor veš in znaš. Drži se, če si za kaj!

„Nekaj sem se prehladil“, je dejal gospodar. „Lapuh bi me pa kmalu pokonci spravil, mislim; tudi jagodno perje bi bilo dobro.“

„V posteljo pojdi, da se izpotiš, pa bo dobro!“ je skrbno svetovala žena.

„E, tako hudo ni. Jagodno perje bi pa res ne bilo odveč. Na posekovju sem videl teh reči ondan prav veliko. — Francka bi stopila ponj.“

„Bom pa šla“, je hitro dejala Francka in je spustila žlico pod mizo, da bi skrila rdečico, ki jo je oblila iz strahu in sramu; zakaj vpricho žene jo je poslal v hosto pod ono temno bukev, na oni mehki mah! —

„Dom sem ti kupil, vidiš“, je dejal v hosti in je sedel zraven nje. „Zdaj pojdi, kadar hočeš. Vse je pripravljeno.“

Po hosti je skočil kratek piš kakor bi hotel odpihniti njegove zapeljive besede.

„Ne morem!“ je zaihtela in si je pokrila obraz.

„I, kaj noriš? Ali nisi sama hotela?“

„Sram me je zdaj, in premislila sem si!“

„O, primojdevetkrat nazaj, — zakaj sram!“

„Ker mislite, da sem na prodaj —!“

„Zdaj pa res ne vem, kaj bi ti rekel!“

„Tam ne poznam nikogar; še umrla bi domotožja!“

„Saj si vendar sama hotela pobegniti odtod!“

„Že; ali zdaj vidim, da sem si preveč upala, ker tega nisem storila precej takrat, ko vaša roka še ni bila tako dolga.“

„Tristo zelenih, — kaj neki čenčaš!“

„Da se vam moram skriti, kjer in kakor jaz sama hočem! Sama hočem in moram biti!“

„Saj boš sama in delala boš, kolikor boš sama hotela. Le včasih te pridem obiskat, da bom vedel, kako ti je.“

„Gospodar, ne zamerite, ali jaz nočem več.“

„Kaj nočem? Moraš... kdo te vpraša... moraš!“ je sikal in renčal. Oči so mu gorele, da se je dekle začelo plašno umikati. Ali

kakor bi bil obseden, jo je pograbil za rame in jo je stresel, da so ji v strahu zablulile s solzami zalite oči. Nekaj časa jo je ostro in molče gledal, prebadal jo s svojimi iskrečimi očmi in je počasi, trdo ponövil in pribil: „Moraš...! Mo-raš...!“

„Jezus, Marija — pustite me!“ je zaječala sirota. „Saj pojdem, takoj pojdem!“

„Ne ti — jaz odločim, kdaj pojdeš!“ je usekal in jo je izpustil.

Vrh breze, visoke in bele, ki ji je tih in komaj slišen veter prebudil nemirne liste, da so nestrpno trepetali in silili ž njim, je sedela klepetava sraka; vsiljivo se je priklanjala in na ves glas opravljala vso bližno in daljno sosesko, priklanjala se in vabila jezično sosedo, ki je zavidno zmerjala krvoločnega kragulja, trgajočega lahkomišelnega in neprevidnega pevca in dobrovoljčka, ščinkavca. Na grčavem gabru ji je vdano pritrjeval daljni sorodnik, požrešni srakoper, in je vsem skupaj hudobno vse slabo voščil in strgal korenček: Šek — šek šek!...

Francka si je v naglici in skoraj spotoma nabrala nekaj jagodine in je šla proti domu, kakor menda gre obtoženec, ki mu sodnik ni še razglasil cele sodbe. Bila je razburjena in kakor v omotici. Pa naj se je še tako tepla s svojimi mislimi, — nazadnje le ni vedela, ali naj bi se bala svoje neznane usode, ali naj bi se lahkomišelnostjo veselila samostojnega življenja, ki jo čaka v beli zidanici sredi prijaznih vinskih goric... Za kako ceno bi si kupila „samostojnost“, se ni zavedala, ker je mislila, da bo prej ali slej konec ljubimkanja, te skoraj neprijetne, včasih prav nadležne pokorščine brez vsakega globljega užitka in malodane brez strasti. Ljubimkanja je pa vseeno ni bilo sram, saj je bilo tajno. O, sramovala bi se le, če bi postal njen greh očitien.

Kakor bi si bila hotela zaslužiti odpuščanja, je bila pred gospodinjo krotka in pohlevna. Z veseljem in pokorno je izvrševala njene ukaze in ni jezikal, kar je bila, preširna in pijana tajne gospodarjeve naklonjenosti, že predrzno začela.

Drugače pa se je je lotevala muhavost, da je dražila, zvito in preišljeno dražila gospodarja, dražila in trpinčila, da je kar pihal.

Tonetu, mlademu in lepemu, ki ji je tolikrat nastavljal besedo in jo prestregal, kjer je le mogel, je zapeljivo in dvoumno odgovarjala. Tudi z drugimi fanti se je zvito šalila in glasno smejala, če je vedela, da vidi in sliši gospodar.

Ampak silni mož je stopil nekoč v hlev, ko je ravno molzla. Skrbno je ogledoval in obtipaval živino in se delal kakor bi dékle ne videl. Nazadnje se je približal in je sikajoče zapičil skozi stisnjene zobe:

„Samo toliko ti povem, punčara: Če misliš, da bi se norčevala z menoj, ti bo slaba predla! Ne poznaš me še! V treh dneh moraš biti tam, kamor sem ti ukazal!“

„O, meni je tukaj všeč! Ko se naveličam, pojdem pa tja, kamor bom sama hotela!“

„Francka, le dobro me poslušaj, prav izlepa ti pravim: Nikar me ne draži!“

Ona pa ga je pogledala čez ramo, ne da bi ustavila molžo, pogledala ga je pomilovalno in zaničevalno in se gromko zasmejala, da ji je celo par curkov ušlo mimo kablice.

Prevzetni smeh je moža silno raztogotil. V strašni jezi si je, kakor bi trenil, odpasal hlačni jermen in je škripajoč z močnimi zobmi začel udrihati po mladi ljubici... Nekaj časa se mu je zamikala za krave in trdovratno žalila besnečega moža; ko pa se ji je prevrnila že skoraj polna kablica, je zakričala in vrgla prazno posodo v sopihajočega gospodarja, ki ga je ta odpor še bolj razjezil.

„Ti prekleta..., ali imaš že dosti?“

„Fusti me, drugače skočim in povem sredi vasi, zakaj noriš! Starrec, gnusni!“

„O, čakaj, hudič babji, čakaj —!“ ji je ves se peneč upognil z močno roko prožna ledja in jo je udaril tako strašno, da se mu je zgrudila k nogam, rjoveča od bolečine in vsa se tresoča od strahu.

„Ali pojdeš ali ne pojdeš?“

„Pojdem, pojdem!“ je ihtela in se je lovila za boleče dele razbičanega telca. V oči ji je sedel ponižen smehljaj. Odkod ji je privažoval smeh, ko bi se morala jeziti, odkod ta čudna vdanost? O, saj ni bil smehljaj, ni bila vdanost: — bila je le luč vesele, maščevalne, prav žensko zvite in odrešilne misli, ki ji je na mah pokazala pot.

In Francka je šla za njo še tisto uro...

Kam --? To je res vseeno. Šla je — — —!

MIRAN JARC:

PESEM OB ČAJU.

Bronasto zvene te čajne sanje.
Pij, prisluhni in začula trepetanje
boš noči srebrnih, daljnih, kjer pleto
duše si izbrane lestvico v nebo.

Iztočna hrepenenja, ki se davno vjela
v čajne liste so, zdaj bodo ti zapela. —
Pij... zapri oči... Ah, že zvenijo.
čudni sni... pij zvezdno melodijo!

PASTUŠKIN:

VRNI SE!

Kod romajo nožice tvoje, kod?
Kako si mogla v tako dalj zabresti?
Ne več naprej! Obrni se na cesti
in vrni se v ta najin tihi kot!

Željám ukažem tvojo daljno pot
z visokimi ovirami zasesti,
nazaj pritirati v objem te zvesti
in v mojih rok te zvezati omot.

Nič več se ne izviješ iz objema
in v novo srečo vse se razgori,
kar je kedaj biló med nama dvema.

Usmili se in pridi! Kar te ni,
v medlenju duša sahne in pojema —
oživiti jo znaš samo le ti!

1) meglavost so drugi veči!

J. A. G.

IZ CIMPERMANOVEGA KROGA.

(Konec.)

27.

V Tacnji 23/11. 875.

Gosp. Lucinki Kraljič-evi

v

Šentvidi.

Francoskega cesarja Napoleon-a I. minister, po imeni Taleyrand, je trdil: „bog nij dal človeku jezik samo zato, da z njim svoje misli razodeva, nego tudi zato, da z njim svoje misli prikriva“. Tako se mi zdij pismo, na katero sedaj-le odgovarjam. Žalibog! da jaz nijsem taka. Česar čutim v srci, to povem, če ne rajši molčim. A zdaj nij vrsta molčati, niti svoje misli prikrivati, nego naravnost in odkritosrčno govoriti. Toraj k reči.

Najprvo moram omeniti, da ne samo Zakotnika, nego tudi drugo pričo imam, proti kateri je Lucinka govorila, da jaz pobiram njene ostanke; drugič pa se ona to niti zanikati ne upa, ne reče, kakor je Fridelj v svojim denšnjim pismi rekel: „nij res“, ker predobro vé, da je to res govorila, in ima še toliko poštenja, da tega tajiti neče. Sedaj mi je omeniti, da se je Lucinka imenovala, in se v denšnjim pismi še imenuje moja prijateljico, potem pa vprašati: ali vé ona, kako sveta reč je pravo prijateljstvo? In če vé, je li prav delala, da je nje-nega ljubimca — za katerim je nekdanj bolna ležala, a zdaj, ko se ga naveličala — potisnila, se vé, da le na videz, meni pod roko, češ, sedaj sem se ga oprostila, in v zadostenje mi je, da Franja pobira moje ostanke? Zares, kaj ljubeznjiva prijateljica, katera mi tako velikodušno pusti svoje ostanke pobirati! Ona pač ne vé, ali morebiti noče vedeti, da ima njena dosedanja prijateljica toliko ponosa in značaja, da tekmečevka (Rivalin) *nobeni* noče biti, kaj še svoji prijateljici! Ona ne vé, da jaz ne maram lepih, prijaznih besedij v obraz, nego jaz zahtevam odkrito naklonjeno srce, in kjer tega nij, tam tudi prijateljstva nij — tam ga jaz tudi nočem imeti.

Morebiti, da ona do denes v mene nij nikdar vere imela? Mogoče. To pismo pa njo more prepričati, da mi nij bila, kar si bodi, ker kakor voda ne more goreti, led ne greti, in mrlič ne govoriti, tako

tudi srce, katero nič ne občuti, strastnih pisem narekovati ne more. Kar se pa tiče govorjenja Zakotnika, moram reči: od njega ne smem ničesa zahtevati, on mi nij nikdar prijateljstva obljubil. Kedor mene vsaj le po vrhi pozna, in ga je slišal govoriti, vprašam, komu je bila sramota: meni, ali njemu? Le kedor je imel zlobno srce proti meni, ta je vtegnil stvar na slabo obrniti in dalje razširjati, dasitudi sem trdno prepričana, v srci resnično tega mislil nij.

Na tako govorjenje pa jaz nikoli ničesa ne držim, ker mislim, kakor nemški pesnik Bürger, kateri poje:

„Wenn dich die Lästerzunge sticht,
So lass' es dir zum Troste sagen:
Es sind die schlechtesten Früchte *nicht*,
An denen Wespen nagen.“

28.

Moji

zvesti ljubljenci

Luciniki

za dan 13. decembra

1875.

Tvoj god je in bližnji in daljni čestilci
Denes se Ti bližajo, kakor voščilci,
Da v družbo veselo pristopim jaz tudi,
Nikari se, dekle, mi temu ne čudi,
Kot staremu znancu je meni dolžnost,
Povíšati prazniku dnes veselost,
In moje hvaležno veleva srcé,
Naj zopet odkrijem, kar čutim za — Té. —

Nesrečni sem Ahasver jaz brez domú,
Ti si prijazna podoba mirú.
Da moje mogó se vresničiti želje,
Brezkonečno zá-Te biló bi veselje,
Dan slehern Tebi god rádosten bil
In sreče bi Tvoje se jaz veselil!
A resno potéče nam naše življenje
In redko spolnuje se nam hrepenenje,
Prositi pak vendar jaz hočem bogá,
Da, kar je koristnega, Tebi on dá,
Da kolikor moči vesela živiš,
In mnogo dosežeš, kar vroče želiš! —

In kedar vže bodeš ponosna gospá
Na ljubega strani živeča možá,
Ohrani še takrat mi v serci spomín
In rádosten bode terpenija sin!

Jaz mnogo sem Tebi zahvale dolžán
 In zvesto spomínjam se slehern Te dan,
 Le meni še tudi Ti dobra ostani;
 Sicer pak dobrostni naj bog Te ohrani!

Tvoj

nepromenljivi
 prijatelj in čestílec

Jos. Cimperman.

 [Na drugem listu:]

V Ljubljani
 18 $\frac{9}{12}$ 75.

Draga Lucinika!

Dnes tekar Ti odgovarjam na Tvoj prijaznjiv list, če Ti pridejo v roke moje versté!

Pred vsem Ti naznanjam, da se bode Pavlina Doljak-ova možila; nijé soprog bode — Pajek iz Maribora.

Detto Lujiza Pesjak-ova, (tista, ki Tebi nij dopala.)

Presneti pust, tá mi bode izvestno vropal tudi mojo šent-vidsko golobico? —

Drugih novic némam. Voščim Ti vesel božič, srečno novo leto, in Te priserčno pozdravljam, kot Tvoj

stari prijatelj

Josephus.

29.

V Ljubljani
 18 $\frac{26}{1}$ 76.

Draga Lucinka!

Če bi Ti po mojih pismih sodila moje prijateljstvo do Tebe, bil bi tó pač žalosten rezultat! A Ti sama dobro veš, da mi dvá nijsva nikak „zaljubljen parček“, ki si mora dopisavati vsak dan, če nečče biti „nesrečen“.

Jaz sem imel v zadnjem časi dela črez glavo, če-tudi le malo vžitka. Prevél sem novo igro pod naslovom: „Máterin blagoslov, ali nova Fanchon“, (v 5 dejanjih s petjem,) dalje Herman-ov govor, ki se je tiskal v „Nov[icah].“ in tudi posebe in baš denešnje „Nov[ice].“ prinesó moje „spomine na dr. E. H. Costo.“ O manjših stvaréh ne govorim.

Vidiš dakle, zlata miška, da jaz nijsem len; a priden, ko bi ne htel, moram biti. Časi, ko mi omaguje peró in me zebe do srcá — pogledam na ljubo svojo mater in sestró in zopet se okrepi roka, če-tudi kane mnogo solza na papir. Anti to borenje ne bode trpelo večno, kaj ne? Ti me znabiti ne umeješ; prav je, če me ne! — *Tridne besede - zelo pridne. Enkrat ga obiskal sem v to ga v ljubki spominjam tak fotografier bjeva je pa njega s podporo*

Z dr. Jan. Bleiweisom sva si postala v novejšem časi dobra prijatelja. Poslal mi je celo svojo fotografijo.

Sploh pak sem jaz zdaj zeló potrpljiv z vsemi ljudmi, in to znabiti kaj pomenja. —

Da radovednost nij moja slabost, tó izvestno vžé veš. Jaz sem vedno čakal, da bodeva mi dvá pomenkovala se, kot si obljubila, o Vajinej „vòjski“ s Franjo, kar bi mene zanimalo. Ker némam upanja, da bi Te skoro videl, prosim, načečkaj mi pri priliki, kaj je Vaji razdvojilo, golobče moje, z — — nevesto Franjo!

Ali mi bodeš storila tó ljubav? Oj, če me imaš le malo rada, vsliši me!

V „Zori“ pride jedenkrat, znabiti skoro, neka pesen, ki je, malo od daleč, ali od blizu, posvečena dekletcu, Tebi popolnem podobnemu! —

Te dni sem dobil iz Gradca od neke svoje čestilke za novoletno darilo, kaj misliš? — Iovorov venec pod šipo v okviru! Le čast, čast, a jaz imam vse rajši kaj bolj praktičnega.

Sicer, kaj bi Te še dolgočasil!

Bodi iskreno pozdravljena in imej se prav dobro — v predpustu!

Tvoj

stari prijatelj

Josip.

Svojih pisem, *prosim*, ne pečati nikedar več s pečatnim voskom.

ta večni obromeli bolnik - ga mater in za sestro. V navadnih razmerah bi bilo pričakovati naj zelata meta v sestri zanj. - zato bi smel nekoliko pomiliti + besedi dr. figon, kri je pite na št. 755 - + karovine je že tudi prej

30.

Gospici

FRANJI MALINŠEK-OVI

pri

prejemu njé zaročne karte

v dan 28. januarja 1876.

Thou charming maid, how are you happy,
But I, oh! am the poorest man.
Remember sometimes me! —

Svet oder je, na kojem smèrtnik vsák,
Mlad ali star, bogát in siromák,
Igrati íma dani nálog svoj,
Ki ga v živòt prinesel je soboj. —
Premnoge nálog jim zadán teží,
Da ga igrajo sólnimi očmí. —
Nekterim pak je délež zgolj radóst
In vsíkdar jih spremljáva veselóst.

Dekleice, Tebi lep je nálog pàl,
Svit sreče Ti prijazno je sijál,
Odkari vglédala si beli svét;
Sedaj, ko ločíš se izmej deklét,
Sedaj, ko za jedínca Ti samó
Zivetí hčéš udáno in zvestó,
Sedaj dejanje nóvo se pričnè,
Ki terjalo močí Ti bode vsè! —
Ojáči se, níkdár ne omahúj,
Poglede svoje k víšku povzdígúj,
In ko ljubezni bode pàl zastòr,
Ne vstraši naj Te se živènjem bòr! —
Mej róžnim vencem tèrn bodeč je skrit;
A zmaga le, kedor je stanóví! —

Sedaj se bóde nóv Ti svet odpèrl;
Jaz upam, da ne bode Ti zatèrl
Visócih míslíj Tvojega duhá
In blazih čúvstev Tvojega sercá.

Oj, prosim Te, v spomínu me ohrani,
In vsíkdar prijazna mí ostani! —

Josip Cimperman.

31.

V Ljubljani
18 $\frac{10}{2}$ 76
ob 8^h z večera.

Draga Lucinka!

Da vidiš, kakó rad *Tebi* postrezam, kedar morem, pošiljam Ti takoj denes zaželeni ogovor, ali, kakor praviš Ti, pozdrav. Menim, da Ti bode po volji. Krajši ne smé biti, a daljši bi bil nepotreben. Imej srečo z njim in poroči mi kaj o „besedi“, kakó se bode izveršila.

„Zobra“ še *jeden krat* gorkó priporočam in baš takó „Kantorčičo“. Hvalo mi bodeš vedela, tega sem gotov.

Imej se dobro; če némaš kedaj boljšega dela, pa malo pomisli ná-me, ki ostajam vsikedar

Tvoj sluga

Josip.

32.

V Ljubljani
18 $\frac{22}{3}$ 76.

Draga Lucinka!

Menim, da Ti vže davno veš, kakó malo jaz po navadi pošujem ženske! Bog zná, zakaj so pri meni takó malo v čislih! Sitnežu, kakoršen sem jaz, se ne vstreže kmalu! Vse drugače pak je tó v obziru ná-Te. Izmej vseh deklet, kar jih jaz poznam, mi je Tvoja prijaznost najljubša in tedaj me vselej zeló razveseliš, kedar se me spomeniš. Prejmi tedaj najserčnejšo zahvalo za *Tvoje dobrostno voščilo* k mojemu godu! Ostani mi tudi vedno prijazna in dobrostna.

Pepelničino sredo zjutraj me je bila obiskala Pavlina sè svojim soprogom Pajk-om. Menili smo se mnogo in ker sem njima pokazal tudi svoj „album“, videla sta se vé, Tvojo sliko. Pajk je dejál, da je Tebe pred 10 letmi poznal, ko si bila še otrok! Jaz sem prosil Pavline, da Ti dobodeš jedno njeno sliko; obljubila mi jo je, toda, verniti jej bodeš morala Ti svojo. Umeješ?

Franja mi nij pisala niti jedne verste. Vsak človek imá svoje misli o naobraženosti! — — (719)

Na večer pred mojim godom so mi prišli gospodje viši gimnazijci pet, mej drugimi pesmimi čul sem takrat prvič peto mojega druzega brata *zadnjo* pesem „Moiemu ródu“, ki je veličastna in nic je globóko genila.

Ako ne bodeš več brala, prosim, *prilično* mi pošlji „Schillerja“; Ti pak dobodeš, če rada, „Kalifornske povesti“. Sicer pri nas vse pri

starem. Pomladi težko pričakujem. Moje zdravje nij najboljšo in hrenenim po čistem, svežem zraku. Bog jo daj skoro!

Vsi moji Te lepó pozdravljajo, posebno priserčno pak jaz, ki ostajem vedno

Tvoj
pravi prijatelj

Josephus.

33.

Draga golobica!

Baš sedaj, ob 8. uri zvečer, ko me je zapustil g. Janko *Pajk*, Ti pišem par verst. Hudo mi je bilo, iz serca hudo, ker Te v soboto nijsem dobil domá. Šel sem bil obiskat *Čadeža* in z manoj neka lepa moja prijateljica. Pri njem me je zalotil dež in, misli si, pri njem sem mogel prenočiti. Te noć ne bodem zabil. Koliko bolj vesel bi bil, ko bi se bila midva pogovarjala!

V listu, ki Ti ga hvaležen vračam, sem z veseljem bral Tvojo zasluzeno pohvalo. Da si Ti najblažja dekle v naši deželi, to prepričanje hranim vže dolgo v svojem serci, in ponosen sem, da tudi *svet* tó izvé. Kar *norci* v „Taghl[att]“ pišejo, za to se ne smeš brigati. „Eselstimmen dringen nicht in den Himmel.“ Le *serčna* bodi zmeraj in *značajna* in poštovanje do Tebe bode vedno rastlo. Še enkrat: živila blaga moja prijateljica *Lucinka*, na katere prijaznost sem in tudi smem biti ponosen! Jaz bodem ob *svojem časi* tudi še jedenkrat malo pogrél lepo Tvoje serce, ako bog dá meni življenje in zdravje in *mirnega duhá*.

Tú Ti pošljem tudi izverstni roman na „Zerinjah“, da se malo kratkočasiš. Posebno se mi ne muđi zá-nj.

Kedaj, draga moja prijateljica, kedaj Te bodem pa zdaj sopet videl? Piši mi vselej *prej*, da Te počakam! Tudi mi sploh kaj piši! Saj vendar veš, kakó priserčno Te poštuje in rad imam, torej veš, da vedno rad kaj čujem o Tebi, ker tako poredko morem govoriti s Teboj.

Imej se dobro; bodi potolažena za vse težave, katere imaš, kakor sem čul . . .

Serčni pozdravi moji in mojih ljudij!

Piši k malu!

Tvoj
zvesti prijatelj

Josip.

V Ljubljani

18 $\frac{26}{6}$ 76.

34.

V Ljubljani 27. marcija 1877.

Draga Lucinka!

Tvoje, akoravno kratko, vendar prijaznjivo pismo za moj god mi je nov dokaz Tvojega starega, zvestega, neprecenljivega prijateljstva. Ti si jedna tistih blagih duš, katere nigdar v strasti ne vzplamené, a baš zato je tudi njih prijateljstvo ne samó od danes do jutri, temuč stanovitno, kakor siva skala!

Iskreno se Ti zahvaljujem na Tvojih pristrčnih voščilih in na Tvojej dobroti. Moja vroča želja je in bode vedno, da mi Ti ohraniš svoje prijateljstvo, katero mi je najslajša tolažba v mojem trpenja polnem živénji.

Kakor pričajo te vrste, jih piše mojega reškega prijatelja Eržéna roka, kateri je prišel sedaj na počitnice in kateri Te tudi lepó pozdravlja. Jaz namreč sem še vedno v postelji in pričakujem od spomladi ozdravljenja.

Nadejam se, da so Tvoja draga mati že boljši, kajti prepričan sem, da Ti kot ljubeznjiva hči storiš vse, kar moreš in veš, da se predragi bolnici olajša trpljenje.

Poroči tudi svojim starišem in gospodu Vidicu (katerega niti ne poznam) mojo srčno zahvalo za njih prijazna voščila!

Ako Te bodé volja, piši mi pri priliki kaj o Tvojih razmerah, anti veš, da me vse, kar se Tebe tiče, zelo zanima.

Upajoč, da prejmem v kratkem Tvoje roke list, Te pristrčno pozdravljam ter ostajam Tvoj zvesti prijatelj in častitelj

Jos. Cimperman.

Žabjak, 5.

35.

V Ljubljani 18 $\frac{10}{5}$ 77.

Draga Lucinka!

Da si tudi še vedno slab, sem vendar skušal izpolniti Tvojo in Tvoje prijateljice željó. Ako Vama bode stvar po volji, me bode veselilo. Marijo lepó pozdravljam.

Žal mi je, da Ti nemam sedaj poslati nikake knjige; upam vendar, da se dobode kaj pozneje.

Letos še nijsem bil iz sôbe. Zató sem tudi zelo nevoljen na vse okrog méne.

Spisal sem nedavno 18 pesnij za nekov naš sloveč list in z^{laj} sem vzel v delo „Fausta“, ki terja zeló zbranega duha.

Obišči me skoro! Rad bi Te uže sopet videi! Iskrèni pozdravi!

Tvoj

zvesti prijatelj

Cimperman.

36.

V Ljubljani 18 $\frac{3}{7}$ 77.

Draga Lucinka!

Ne misli, da sem pozabil ná Te. Jaz sem takó obložen z delom, da mi ostaje malo časa za prijateljska dopisovanja, in časi moram vendar tudi na prosto, okrepčati si dušo in teló.

Knjige, za Te pripravne, baš sedaj némam nobène domá, a pošljem Ti gotovo kmalu sopet kaj.

(716) Malinšekovi Mariji sem bil enkrat pisal in je nečesa prosil. Odgovora nijsem prejel. Prosim, če rada, pozdravi jo lepó v mojem imenu, kedar jo vidiš.

Moje zdravje se je takó zboljšalo, da sem zdaj čverst kakor jêlen, in tudi vesél, kar kažejo in bodo še dolgo kazale moje pesni v „Zvonu“, ako Bog dá.

Najlepši svoj čas moram žertvovati „Favstu“, katerega nekoliko sem vže izgotovil.

721 Sè 16. dnevom tega mesca bode preteklo baš 6 let, kar sem Tebe videl prvi krat v svojem življenji. Koliko deklét sem videl od takrat, a katere podoba je ostala takó čista v mojem spominu, kakor Tvoja? In od veselja mi vtriplje sercé, ako pomíslim, kakó prisèrčno si se Ti védla ves čas proti mênì, da molčím o vsem drugem! Naravno je zatorej, da Ti želím vso srečo v življenji in tá moja želja, kakor sem čul, se bode vresničila.

Ti si sedaj nevesta!

Veselo so potresle té novice besede mojo dušo in téma veselju bi rad dušek dál!

Kakó bi Ti voščil, blaga Lucinka, srečo k tej izpremembi v Tvojem življenji, da izpoznaš moje odkritošerčno veselje?

„Največje veselje in največja žalost némata besed“, mi je dejala neka moja prijateljica, in zdaj sem prepričan, kakó resnične so té beséde!

A Ti me vže poznaš in več bode še pokazal čas. Jaz upam, da bom tudi Tebi še pretresei kedaj Tvoje blago srcé.

Draga Lucinka, tó pismo je morebiti *zadnje*, katero prejmeš Ti iz mojih rók. Prejmi zatorej *preiskrêno zahvalo za vse Svoje dobrosti in za vso Svojo res redko prijaznivot, katero si mi skazovala v têh mêni véčno nepozabljivih letih najinega prijateljskega obćenja! Bog Te plati za vse!*

*Znano Ti je, kakó čislam jaz vse spomine, katere sem prejel od Tebe. Ali ne bodeš huda, ako Te še denes prosim nečesa, kar bi pôtlar vedno ponosno rabil? In česa želím? Jaz, nezadovoljnik? Jaz si želím od Tebe na spomín *tintrik, terden in praktičen, ne za „parado“,* (a tudi ne železen,) stal bode vedno na mojej mizi in z veseljem ga bodem pokazal vsakemu kakor *dragocen spominek slovenske blage domorodkinje in moje mladósti zveste prijateljice* — — Lucinke.*

Ako mi prav iz dobrega srcá izpolniš tó željo, neizrekljivo me razveseliš.

Imej se dobro! Drug teden upam, da Ti pošljem kaj berila

Tvoj
zvesti in hvaležni
čestitelj in prijatelj
Cimperman.

37.

Visokočestiti Gospod!

Srčno se Vam zahvaljujem v imenu udov naše čitalnice za podporo, katero ste Vi, visokočestiti Gospod, mêni poslali po milostivem naročilu Njegove Prevzvišenosti, gospoda biskupa. Prosim Vas dakle, izročite tudi Njegovi Prevzvišenosti mojo tópló zahvalo za lepi dar kakor za milostivo voščilo v obziru napredka naše čitalnice.

Blagovolite prejeti, visokočestiti Gospod, zagotovilo mojega odličnega spoštovanja.

V Šent-Vidu
(Datum)

Lucinka Kraljič.

38.

Draga Lucinka!

Ker pojutrišnjem praznuješ Svoj veseli god, Ti pošiljam mej drugimi čestilci in prijatelji tudi jaz svoja priserčna voščila!

Ako prejmeš od Strosmajerja odgovor, prosim, poroči mi.

Imej se dobro!

Tvoj

V Ljubljani

Cimperman.

18 $\frac{11}{12}$ 77.

39.

V Ljubljani, 24/1 78.

Castita Gospodičina!

Vem, da v Vaših rokah je agitacija za volitve v trgovsko zbornico iskrena in zdatna. Zato Vam pošiljam tu za Št. Vid in okolico Št. Vidsko nekoliko naših oklicev.

Kdo voli v oddelku *obrtniškem*, ne vem, to boste že vi vedeli. — V oddelku *kupecv* pa voli tudi žitni trgovec *Valentin Matjan*, ki ima v Kranji mlin, in pa žitni kupec *Jaka Zakotnik*; oba ta dva dobita glasovnice v Št. Vid.

Prosim tedaj bodite nam na pomoč!

Ves Vaš

Dr Jan. Bleiweis.

40.

V Ljubljani 18 $\frac{3}{2}$ 78.

Draga Lucinka!

Lepo se Ti zahvaljujem na poslani zaročnej karti. Veselo me je osupnila ta novica in tudi moji mati in sestra ti želiti vso srečo iz globine srcá! (Gospé Pesjakovej tudi pošlji jedno karto!) Kédó bi bil mislil, da se tako skoro izpolni Tvoja vroča želja! A če se kateri Tvojih prijateljev ali znancev v resnici brez vsacega postranskega namena veseli Tvoje sreče, blaga moja prijateljica, verjemi, da jaz nisem zadnji v tej versti. In kakó bi se ne radoval Tvoje vesele promene! Od 719 prvega hipa, ko sem Te videl, do danes je ostalo moje prijateljsko poštovanje do Tebe nepromenjeno, kajti pri Tebi sem imel priliko se prepričati, da se še doboró tudi *značajne ženske!*

Serčno se Ti zatorej zahvaljujem za vse dokaze Tvojega zvestega prijateljstva v vsem časi najinega občila! Bodi srečna, kolikor Ti bode moči in v dan Svoje poroke (mêni neznan) se spominjaj prijazno v veselej družbi Svojej vseh pravih prijateljev — a mej njimi tudi mène! —

Lepo pozdravljam tudi Tvojega neznanega, a vendar znanega mi zeniha!

Tvoj zvesti prijatelj

Cimperman.

IVAN ALBREHT:

TOMIJEVE TINE MLADA LETA.

(Konec.)

V božičnih dneh so se oglasili v Reberjah Slovenci. Delavstva je bilo malo vmes, a tem več pa ljudi iz okolice. Fantje kakor hrastje in dekleta kakor rože, a vmes možaki korenine so prošli na zabavo, ki jo je priredil „Sokol“ na Silvestrov večer. Bili so to ponosni izgnanci, ki niso pripoznali sile nad seboj...

Tisto popoldne je razložil Anton Lomnik puškarju, kaj se godi v Reberjah.

„Če bi Tini hotela, bi lahko šli —“

Puškar je nagubal čelo in je premišljal. Večletna skrb mu je razbila enotnost misli in pojmov in dolgo ni vedel, kako naj krene, da bo prav. Misli je na Müllerjevo polomijo in na dogodke izza prav mladih Tininih dni... Sorodstvo s Kočuhe mu je vstalo pred očmi.

„Če hočete — le! Jaz ne grem!“

Gospod Lomnik je zakril posmešek in je pripomnil obžalovaje:

„Kaj bom sam —“

Puškar je zakašljaj in se je ozrl okrog sebe. Vse polno nuke je bilo v njem, a najbolj ga je skrbelo zaradi Tinice.

„Pa bi bila morda mladost bolja za družčino —“

Komaj je pisar začul; se je urno oprijel besede:

„Če dovolite Tinici?“

Puškar je bil zelo zadovoljen. Ponos je zakraljeval v njem in niti v sanjah ni oče slutil ponižanja. Oči so se mu smejale od veselja — vendar je še hotel urediti smer in zatrditi pravo mero.

„Seve, če bi bilo kaj govorjenja —“

Pogledal je v tla in potem na pisarja. In ko je gledal njegov blede obraz, se mu je zdelo, da se vračajo zopet časi, ko je puškar Tomi nekaj veljal med veljaki. On pa, ki je stal pred njim, je prisedel in je začel z zamolklim glasom:

„Sam ne morem ostati vedno — to veste“.

Puškar je prikimal.

„Za denar mi tudi ni.“

Puškar je izrazil svoje začudenje z dolgim pogledom

„Če takole premišljujem in gledam —“

Pisač je obinolknil, a Tomi je od nervoznosti brusil nohte ob zguljenih hlačah.

„Ali ne bi rekli pametne besede?“

Tomi se je gubil v raj. In sta rekla besedo tako, da je bila Tini obljubljena njemu, gospodu iz pisarne — — —

Življenje, ki ne pozna ozirov in ne misli na jutrišnji dan — to je življenje ljudi pri Sv. Jožefu. Delavec sicer preračuni svoj tedenski zaslužek — a deca — ta mu je nadloga! Zato jo strese kmalu od sebe, zlasti dekleta, ki z delom svojih rok ne prislužijo mnogo več kot nič. Še predno more otrok zasanjati o ljubezni, ga ponujata oče in mati tistemu, ki pač pride slučajno blizu in se kaj pobliže zanima za ženski spol. Zato so dekleta po teh krajih kakor bolniki. Na obrazih tišče pozna leta že pri osemnajstih. Čela so razorana, oči udrte, a kretnje lene in nekako brezobzirne. Tini je padla v to življenje in ni mogla pojmiti groze. Ko jo je pozno popoldne poklical Lomnik k sebi, jo je spreletelo mrzilo po vsem telesu — vendar je ubogala.

Ali pojdeš z menoj?“

Dekle je pogledalo in je skomizgnilo z rameni. Bivanje na kmetih ji je zapustilo sled upornosti v značaju.

„Nocoj pojdem med Slovence“, je pristavil Lomnik z dvoumnim nasmeškom, ko je videl, da zaman pričakuje odgovora.

„Lepo“, je menila Tini malomarno in brez zanimanja.

Lomnika je jezilo, vendar se je premagal in se je po mačje splazil do nje:

„Zaradi tebe sem govoril z očetom —“

Dekle je ostrmelo. Minulost je šla mimo in spomini na kupčijo.

„Jaz sem pastirica in kravarica —“

Pravzaprav jo je jezilo, ko je izrekla besede, vendar se je morala smejati. Saj je bilo vendar vse skupaj tako neumno, da ni bilo vredno besede. Čisto razločno je že sklenila, da ne mara živeti doma — a zdaj pa naenkrat lazijo za njo... Iz takih misli ji je ušla trditev:

„Jaz pojdem po svetu —“

„Z menoj“, je dodal pisač trdno.

Tinica se je zasmejala.

„Če bi le ne vedela, kaj hočejo gospodje od nas“, se je pobahala ob spominu na tisto veselico, kjer je pred leti prodajala srečke.

„Ali ne veš, da si — otrok“, je hotel začeti Lomnik z nadvlado.

„Otrok govori po otročje —“

„In ti —“

„Kakor se mi pač zdi —“

Pa je bil zopet smeh — in tudi Lomnik se mu je smejal. Svežost v njegovi bližini ga je opajala in mamila tako zelo, da je mestoma pozabil svoje načrte in je od časa do časa zašel s tira. Ko pa je zavlada v sobi popolna tema, ni prižgal luči, ampak je sedel na klop in je potegnil Tinico za seboj. In zapel je eno tistih pesmi, kakršne je prepeval na sveti večer.

„Grdi ste, gospod Lomnik —“

Dekletov glas je bil tih in plah in nekaj kakor zamorjena otožnost je zvenelo iz njega.

„Zato me ne maraš?“

Z rokama je iskal njenih lahno naznačenih grudi in Tini je kriknila. Hotela se je izviti, čakala je pomoči — toda Lomnik jo je držal kakor v kleščah. Po veži je prišla mati — natančno je Tinica razločila njeno hojo in je spoznala njen korak. Kriknila je še enkrat, toda pomoči ni bilo. Mati je samo zakašljala in je zavila v sobo, kjer je prebivala domača družina. Tedaj je mladenki upadel pogum.

„Slabši ste od psa“, je dahnila onemoglo. Lomnik pa je zažvižgal in je razložil počasi:

„Če bi v vrednosti dosegel psa, bi si ne želel ničesar več na svetu!“

„Ne vem —“

„Za glavo“, je hitel Lomnik — „a ti?“

„Moja glava je pa preveč prazna —“

Obšla jo je prešernost, tista veselost, ki jo občutijo mestoma otroci po prestanem strahu.

„Čemu ne prižgete luči?“

„Ker mi svetiš ti —“

Lomnik je bil prepričan, da zmaga, toda Tinica mu je povedala proti vsemu pričakovanju:

„Saj ne brišem več nosa z rokavi.“

Pisac se je zagrohotal in je nažgal petrolejko. Potem je sedel zopet k dekletu in mu je začel govoriti o ljubezni. Besede so padale kakor dišeče kaplje in Tinica je priznala z veliko odkritostjo:

„Tako lepo še nisem slišala nikoli —“

„Slišala si pa vendar že?“

„No —“ se je unikala Tinica — „med otroci —“

„In kako?“

Tinica se je smejala in ni odgovorila ničesar, v Lomniku pa se je začelo dvigati nekaj mrkega. Kakor da je padlo iz zraka vanj, je začutil dvome in plaho nevero nad dekletovo minulosťjo.

„Otroci in starci sploh nimajo minulosťi —“

Skoro nevede je izrekel besede in Tini jih ni razumela — pa tudi ni premišljevala o njih. V njenih željah je vstalo življenje, pisan smeh in hrup, kjer se človek tesni ob človeku in je vendar skrit pred njim. In prav na tihem si je zaželela, da bi gospod prejenjal z razgovarjanjem in bi jo še enkrat povabil na veselico. Slovenci so tam — Francelj morda, boter Jože in drugi... Lomnik se je medtem počasi odmaknil od nje in je zaprosil otroško:

„Reci mi — ti! Hočeš?“

Tinica je pritrčila.

„Ali tikaš mnogo fantov?“

„Vsakega“, je odvrnilo dekle prešerno. In Lomnik se je zamislil:

„Čemu pa mene ne?“

„Saj bom!“

„Pa prej?“

„Z gospodi ni kar tako“, je pojasnila Tini v zadregi in se je ozrla v druga. Videl je njen verni pogled kakor smehljaj cvetlice v polju — in je izgubljal moč in oblast. Po dolgem premolku je izjavil kakor iz omotice:

„Ne veš, kako te imam rad —“

Dekle je sprejelo besede kakor igračke. Zardelo je do vratu in si je položilo roki v naročje... Lomnik pa je bil tak, da ni mogel spoznati samega sebe. Kakor uklenjen je bil od teh oči in od teh belih rok, od teh lahno naznačenih grudi dekletovih, ki so vzkipevale in padale tako mirno in enakomerno, da ni bilo mogoče prav ničesar razbrati iz tega valovanja. In kakor je bil nadložen, so ga premagale vse slabosti zaljubljenih ljudi. Prej je iskal usten, zdaj pa se je komaj upal dotakniti njenih prstov... Slednjič se je predramil:

„Greš z menoj?“

„Grem“, je pritrčila Tini veselo.

„In me boš tikala?“

„Bcm!“

Prišel jo je nase in jo je poljubljal, da so jo bolele ustnice.

XIV.

Veselica je potekala brez posebnega hrupa. Tini je pričakovala nečesa nenavadnega in je bila razočarana. Posamezne točke sporeda so potekale kakor po vrvici: Govori, mala predstavica — in zopet govori in modrovanje. Šele ko so naznačili udarci kladiva smrt starega leta, je nastopila živahnost in veselost. Ljudje so si začeli voščiti srečo — vse je mrgolelo semtertja in se je trlo po tesnih prostorih. V tisti gneči je opazila Tinica Vrtnikove.

„Francelj —“

Fant se je okrenil in je ni spoznal, ona pa mu je skušala pomagati z nagajivostjo.

„Ali si čisto pozabil na Tinico?“

Tedaj je vzkipelo začudenje in veselje, vpraševanje in pripovedovanje vse navprek. Sramežljivost, ki je prvi hip motila oba, se je polagoma umaknila topli presrčnosti. Nenadoma pa se je ozrl Francelj preko sestrične in je vprašal nekam mrko:

„Kdo pa je to?“

Tinica se je okrenila in je videla, kako pazijo nanjo Lomnikove prežeče oči. Začutila je utesnjenost in bojazen — in ni hotela odgovoriti.

„Tini —“

Bratranec jo je prijel za roko in jo je odvedel na prosto. Zunaj je bilo temno kakor v rogu.

„Tini —“

Bratrančev glas je bil tresoč — nekaj razkavega je zvenelo iz njega. Tinica se je privila k drugu in je zaihtela. Mraz ji je prešinil ude, da so bili kakor oledeneli — v srcu pa je pikala žalost in bol. Za trenotek jo je popolnoma popustila moč in razsodnost. Vse ji je odpovedalo in zavedala se je življenja samo še kakor v morečem snu. In zazdelo se ji je, da ne živi res ona, ampak nekaj čisto drugega, ki je prišlo iz minule nekdanjosti in jo je izpodrinilo in pregnalo, da ji je ostala samo glava. In še ta je čisto majčkena, nezatna in vroča kakor žerjavica.

Hotela je povedati občutke, toda misli so bile pretope in tudi izrazov ni mogla najti zanje. Zato je samo vzdihnila:

„Umrta bi —“

Fant je čutil drhtenje njenega telesa in njene tople solze na svojih rokah — pa ni mogel drugega kakor:

„Tini —“

Tako jo je držal objeto in sama žalost je bila v njem.

„Saj si naša, Tini“, ji je hotel povedati v tolažbo, toda misel je zastala in ni mogla preiti v besedo.

„Francelj, ti ne veš, kako je z menoj“, se je polagoma zavedlo dekle iz omotice.

Iz gostilniških prostorov je prihajal hrup. Tupatam je odprl kdo vrata in zmedeni, glušči in nerazločni glasovi so bušili v noč. Dekle se je prestrašilo vselej in vselej se je ozrlo, če morda ne pride ven on, ki ima zdaj oblast nad njo. Z nenavadno izrazitostjo se je zavedla svoje mladosti, teh nežnih let in z bridko jezo je mislila na očeta in na vse, kar jo je spominjalo nanj.

„Pobegnem — ali pa umrjem —“

Francelj se je nasmehnil — zdravje se je oglasilo v njem.

„Ali si bolna, Tinica?“

„Ne bolna, ne, ampak prodana!“

Tako grozna je bila beseda, da sta nekaj časa molčala oba. In šele zdaj je Francelj zaslutil, čemu se je Tini bala v sobi onih prežečih oči. Domislil se je svojih nad, ki jih je gojil na tihem ves čas izza tistih dni, ko je sestrična pribežala na Kočuho. Ponos kmeta, ki brani svojo last, mu je zbudil stotero misli in načrtov. Planil bi proti onemu človeku in bi ga zmel na drobno, da ne bi ostalo niti sluha prešernosti v njem.

„Tini, ti si moja —“

Beseda je zvenela kakor rešitev in dekle se je oprijelo tesneje njega, ki jo je izrekel.

„Pojdiva“, je prosila iskreno in v mislih ji je zagorela Kočuha mladostnih spominov kakor obljubljeni dežela. Kar je zakrivila kdaj — vse bi popravila in poravnala, vse bi priznala in bi prosila odpustitve... Samo proč odtod

Francelj se je okrenil, da bi šla. Doma razloži očetu, kako in kaj je s sestrično in počasi potem še svoje misli. Strehe je dovolj, dela in jela tudi ne manjka. — Ko je premislil vse, ni bila noč več tako črna in tudi mraz je izgubil svojo ostrino. —

Tedaj je planilo iz noči. Tini se je zgrozila in je hotela ubežati, toda Lomnik je siknil za njo:

„Tini!“

Obstala je kakor začarana in ni več mislila na beg. Samo drhtenje njenega telesa je izražalo grozo

„Kaj je“, se je zavzel Francelj in je zaman upiral oči v temo, da bi spoznal prišleca in položaj. V mrki slutnji je izustil zbadljivo proti neznancu.

„Vi se klatite z mojo — nevesto!“

Lomnikov glas je bil oduren in trd, Francelju pa se je zavrtelo pred očmi.

„Hinavka“, je siknil strastno in je odšel v temo. In ko je stopal sam, je bila noč temnejša nego kdajkoli prej in mraz ga je zbadal do mozga. Vendar je zaukal, da je planil glas široko po polju in še preko Drave. Tinica je občutila vriskanje kakor posmeh in zaničevanje in je z zategnjenim glasom pozvala bratranca:

„Francelj!“

Odziva ni bilo. Le on, ki je stal pri njej, ji je z roko zakril usta in jo je potegnil za seboj.

„Pes“, si je mislila Tinica, vendar je šla brez upora ž njim. Prav po tisti poti sta šla kakor pred leti z očetom in med potjo je mladenka spoznala, da je Lomnik pijan.

„Misliš, da boš uganjala po svoje —“ je rentočil z jezo nad njo in ji je grozil z roko.

Tinica se je branila boječe:

„Kaj?“

„Ti že pokažem — doma se bo že izkazalo. Misliš, da si prva —“

Tinico sta obhajala groza in obup. Prav natiho se je nadejala pomoči od očeta ali od matere. Zakaj ni ostala v Podgori! ... Zdaj — kaj namerava ta človek ž njo in kaj hoče od nje?! —

„Nisi prva, nisi zadnja — v oblasti te imam pa jaz,“ se je grohotal Lomnik in je užival obilo radosti v slutnjah. Pravzaprav ga je jezilo — vendar — kaj bi zavoljo bab! Ljubezen je šla čez gore — a dekleta — no, čemu pa ne bi, ko je priložnost blizu?! —

Nekam tiho sta prišla domov. Puškar Tomi ju je začul šele tedaj, ko sta že stala v veži in se je Lomnik opotekel, ko je iskal sobnih vrat.

„Ena bo že na varnem“, je predramil Tomi spečo ženo, ker ni mogel tiho prenašati svoje zadovoljnosti.

„Tako bo srečna — če bi le hotela biti pametna“, je pritrdila Matilda in je pomislila na eno in drugo znano družino, kjer so bile hčere pri štirinajstih letih tudi že obljubljene. Seve — pozneje je začelo cviliti in se je polagoma stvar razkadila in razlezla, da so naposled dekleta ostala mamice in zraven samice. Toda — to so bili delavci — kaj ve delavec o ljubezni, ko pozna samo pilo in žago in žago in pilo!? Anton pa je gospod in to je drugače

V sosednji sobi je medtem razlagal Lomnik:

„Zdaj naj se izkaže, koliko je v tebi goljufije!“ Silil je vanjo in ni odjenjal.

Zjutraj je obiskala Lomnika Matilda. Pisač je spal, o hčeri pa ni bilo sledu. In kakor je mati jokala in kakor je oče kled — o hčeri nista mogla zaznati drugega nego to, da jo je vzela noč.

„V Dravo je šla“, so rekli nekateri. In eno in drugo so si še pravili ljudje med seboj, da je Matilda prejojala marsikatero noč. Včasih je pravil kdo, da jo je videl eden ali drugi njegovih znancev v Celovcu v takem in takem kraju.

Tomi je hodil sključen in star, Matilda si je pulila lase, medtem ko je začejala Tini svoje žalostno romanje po svetu — — —

IGO GRUDEN:

POD ŠEMPOLAJEM.

Zenté sopara dviga se nad školje —
samó škržakov monotoni glasi
od vsepovsod se trgajo počasi,
kot suhi listi plavajo čez polje.

Na koncu njive legel v travo vol je,
ob njem počiva kmet, zavzdihne včasi;
že poldne odzvonilo je na vasi,
utrujen svet in duša je brez volje.

Še muren spi; ne oglasi se ptica;
kobilice vzduh strižejo po travi;
od Šempolaja dol hiti kmetica,

z bariglo v roki, z jerbasom na glavi
gre bosa čez vrzel — in topla v lica
zakličé vsa zasopla po daljavi.

IVO ŠORLI:

EPILOG „GOSPÉ SILVIJI“.

Ta spis sem bil z raznimi presledki dovršil proti koncu leta 1917. In sicer v treh delih: Silvija dekle, Silvija žena, Silvija matrona. Izročil sem ga potem tekom naslednjega leta Milanu Puglju, ali bi ne bil morda za „Slovensko Matico“. Pa me je že obšlo kesanje: spoznal sem bil, da vsaj tretji del ne bo in prosil sem Puglja, naj mi stvar vrne. No, meh je bil že v mlinu, in njegov tajnik je na vse moje prošnje molčal, dokler — menda sredi leta 1918. — ne dobim zavitka z „Matičino“ firmo in Pugljevinim pismom, da so recenzenti spis odklonili, pa da mi te recenzije lahko pošlje, če me zanimajo.

Seveda so me, in nekaj tednov pozneje so prišle. Pravzaprav sta prišli, zakaj bili sta dve, rimska I. in rimska II. — obe na stroj prepisani, tako da nimam pojma, kdo me je, in lahko računamo torej vsi trije, da med nami ne bo zamere. Ker nočem nikomur delati krivice, naj omenim, da v recenzijah samih vsaj direktne odklonitve, oziroma tozadavnega predloga nisem mogel najti, a ker nista bili ravno ugodni, je bil odbor pač opravičen odrediti odklonitev.

Sicer je res, da sem zdaj prva dva dela precej predelal, tretjega kar črtal in ga nadomestil z le dvema novima poglavjema, pripojivši ju drugemu delu in gospoda I. in II. bi lahko rekla, da stoji ta moja replika na precej šibkih nogah; zakaj če se upam, naj predložim spis, kakor je bil, torej tudi ta, že po mojem najslabši tretji del. Toda prvič vendar ne bom odklonjenega spisa v prvotni obliki še drugje ponujal, drugič pa bosta gospoda sama videla, kako malo mi je do tega, da bi ugovarjal njuni oceni, kolikor je res ocena. Če n. pr. gospod I. piše: „Silno pogrešam onega dejanja, ki se razvija pred čitateljem in ga udeležujejo v značajih samih nujno utemeljeni zapletki“ itd., se ta graja opira na zgolj estetsko mnenje, in bi meni, — na tem mestu vsaj — najmanj pristojal upor ali tudi le samo nekako „pogajanje“. Ali: če g. II. pravi, da so nekatere metafore okorne, za lase privlečene itd. itd., mi je ostalo le, da kolikor morem popravim.

V raznih stvarih se tudi naravnost strinjamo. Tako, da naj se tujke ne bi rabile brez potrebe. Samo ga g. II. navaja n. pr. ravno tujko „mondénka“, in jaz vsaj ne najdem v slovenščini izraza, ki bi

pogodil isto, kar znači ta beseda Francozu in za njim tudi nam. Vse tiste besede, ki so pri nas izpeljane iz „posvetno“, imajo vsaj zame nekako — cerkveni okus. Vem, da bi ne bilo težko izraziti pojma morda z dvema, tremi izrazi, a ne vem prav — čemu... Stvar je morda le manj važna, nego bi kdo rekel.

Dà, in tu bi mimogrede, in ko je že prilika, omenil še nekaj. Eden naših prvih slovničarjev je nekoč naštel precej „galicizmov“ (ki bi jih lahko našel tudi pri Prešernu in Jenku) na rovaš Ivanu Cankarju (citiram nalašč mojstra našega jezika). Hm, saj bo vse res, a ne vem, ali se slovničar vedno zaveda, kako „pravilnost“ včasih skvari tisti čar, ki je ovijal „nepravilni“ stavek. Nisem si mogel pomagati: ko sem prvič čital tisto grajo — se mi je zdelo, da n. pr. stavek: „Stal je tam, z očmi uprtimi v daljavo...“, ni popolnoma isto kakor „Stal je tam, oči uprte v daljavo...“ In to „ni popolnoma isto“ igra pri pišočem človeku — seveda če ne piše razprav — vendar jako veliko vlogo...

„Igrati vlogo“ — ali ni to nemčizem? Gospod I. mi namreč očita kot nemčizem frazo „pasti iz vloge“. No, zdi se mi, da po pravici, dočim v izrazu „vlogo igrati“ vsaj jaz ne vidim nemčizma. Ravno tako pa niti ne v izrazu, ki mi ga on tudi graja: „Zevnik se dolgo ni mogel najti“. In sicer zato ne, ker je tudi ta izraz „metaforičen“: Kdor se išče, se najde, in človek, ki ga je recimo v pogovoru kdo zbegal, da se je zgubil, se sme tudi v slovenščini iskati. Saj mi vendar ne bo kdo trdil, da je „popolnoma isto“, če rečem „Zevnik je dolgo iskal besede, izraza“, ali kaj takega? Oziroma je in — ni!

Zdaj bom še povedal, kaj me je v telu dveh ocenah najbolj presunilo. Zakaj to moram že povedati, da me zahteva gospoda I., naj bi bil vsak „glavni junak“ kakega spisa — „simpatičen“, dà, da je to celo *conditio sine qua non* — da me ta zahteva ni presunila. Simpatija — antipatija, to je nekaj preveč individualnega... Meni n. pr. niti pridni Janezek ni bil nikoli simpatičen... Nego gospod I. piše: „Dejanja so tu izvečine rahlo namignjena. Vlada skozi in skozi dialog, pogovor, modrovanje, včasih duhovito, včasih tudi ne in vsled težkih primerov nejasno. In ker obsega povest (seveda v prvotni obliki) dobo 30 let, je umljivo, da je silno težka, ker ji nedostaja enotnosti časa“. Gospod II. pa pravi: „Ne da se oporekati, da je „Gospa Silvija“ v celoti zelo marljivo, zelo resno delo in da ima polno pametnih misli o življenju. Vendar se mi zdi, da bo neizrečeno **težko čtivo**, utrudljivo, na več mestih težko umljivo“. Bogme to so — argumenti! Vse sme biti spis, samo — dolgočasen ne! To je: celo

človeku dolgočasen, ki se sicer nekoliko „resnejše“ duševne hrane ne brani. Kar sem mogel in znal, sem v tem pogledu rad popravil.

Toda vse, kar sem doslej povedal, bi tega nekoliko kurioznega dodatka še ne opravičevalo. Celo to, kar bom povedal odslej, bi bil lahko spravljal v okvir povesti same: treba bi mi bilo samo še enega poglavja, kjer bi bila na primer Zevnik in Kopar opravila še ta posel. No, zdelo se mi je, da bi bila taka „rešitev zadeve“ še bolj filistrozna, nego se bo morda komu zdel ta „dodatek“.

Pa filistrozna ali ne — ko je ravno prilika, to je: recenzije ne tiskane, — me nekaj sili, da jo porabim. V mislih pa imam te besede gospoda I.: „... zdravnik Kopar zaključi povest: Vsak je, kakor je. Ta aksijom je v toliko resničen, v kolikor ima vsak svojo naravo, svoj značaj in je vsak zase poseben. V splošnem ne more biti veljaven, ker bi bila v tem negacija vsake vzgoje, vzgoje od drugih in še bolj vzgoje samega sebe z lastno močjo“. Potem: „Ne trdim: take ženske ni. Pravim pa, da v povest sodijo — ne izjeme, ne slučaji, naj so še tako resnični, ampak občečloveška duša in srce z vsemi vrtilinami, grehi, napakami in blodnjami“. In naposled: „Kakor že zgoraj omenjeno, je Silvija perverzen značaj. Sama izpove v starosti svoj nazor: ‚Čim te moški poželi, te ne ljubi več!‘ Če tako sodi institutka, je prav in v redu in mora biti tako, žena pa — — itd.“ Iz ocene gospoda II. pa, — ki mi napravlja vtisk, da ni „profesor“, — hočem navesti te izreke: „... njena sestra Ela sama pravi, da je (Silvija) plitva in se čudi, da se moški trgajo baš za plitve ženske... Potem: ‚Ta Silvija je, kakor ji naravnost pove Kopar v zadnjem (zdaj črtanem) poglavju romana — ‚posebna ženska‘, je poseben tip ženske, kakor spet trdi kavalir iz I. dela Steger, je — mislim, da smem to trditi — človek in pol, nadženska...“ Dalje (ko recenzent navede Silvijine besede: „Zevnik je res poštenjak [sic?], a je pustež, drugi so sicer tepci, a me vsaj zabavajo...“): „Ne verjamem, da bi kakšno 20letno dekle, vsaj kar jih pride z naših učiteljskih, moglo tako govoriti!“ Potem: „Tudi dr. Kopar pojasnjuje gospe (Silviji), da Zevnik še nima trdne materialne podlage“ (to je, da bi smel že kandidirati). „Gospa Silvija pokaže tu, da je — brez srca! Sklene na tihem: če ne bo kandidiral, ga ostavi...“ Potem (ko recenzent omeni prizor v gostilni, kjer bi hotel Kopar izzvati Zevnika, da bi ženo javno pohvalil, a ta odgovori, da je srečen tisti zakon, če mož dobi dobro in razumno srce): „Sledi, da pri gospej Silviji tega ni našel“. In naposled „zaključki“ tega recenzenta: 1.) „Ideja romana: Zevnik je v zakonu nesrečen, ker ni bil nasproti ti silni ženski Brdavs, ampak prenehak“.

(Zaključek, ki pa ima, seveda samo zunanje, nekaj podlage na neki taki Koparjevi graji Zevniku v III., zdaj črtanem delu); 2.) „Neverjetno je, da bi bivša učiteljica, ki se od svoje mature ne briga več za samozobrazbo, imela vsa leta toliko duhovitosti in bi tako vplivala na inteligentne ljudi“; 3.) „Čuden recept je to, da bi bil Zevnik moral bolj skrbeti za šum(!) svoji ženi“.

Ponavljam: Če bi hotel, da naj bi bila pravica zavarovana na vse strani, bi bilo treba novim razsodnikom predložiti spis v prvotni obliki. A ponavljam tudi, da za to tu ne gre, saj bi „sapiens“ že na podlagi teh iz recenzij izpisanih mest dobil dokaz, da unamo posla spet s tem pretetim „iskanjem“, kaj je pisatelj „hotel“ ali ne hotel, „dokazal“ ali ne dokazal! Da, kdo vraga pravi gospodu I., da sem „hotel“ negirati vpliv vzgoje ali celo dokazati nasprotni „aksijom“? Kdo gospodu II., da je „ideja“ mojemu „romanu“, da je Zevnik v zakonu zato in zato nesrečen? Po pravici povem, da sem vsaj jaz imel vtis, da Zevnik niti nesrečen ni bil, ker pač nima „talenta za to“, bi se mi zdelo prej podobno, da sem „hotel“ dokazati to, nego nasprotno. In zakaj naj bi bila gospa Silvija kaka „posebna“ ženska, celo „človek in pol“, nadženska? Ali mi svet res ne bo nikdar odpustil tistega mojega „Človeka in pol“ (in mimogrede omenjam, tiste moje „trditve“, ki je nisem nameraval nikdar trditi, da mora biti človek najprej zrel za vislice, če naj bo kaj iz njega) in mi verjel, da nisem v onem spisu imel pred očmi nič drugega nego krepkega moža, niti sluteč, da bo kdaj Nietzsche strašil za nama? In na vso to jezo, naj bi mu bil zdaj „hotel“ še ženo ustvariti? In zakaj naj bi bila gospa Silvija zato „perverzna“ ženska, če občuti, da je moški, „čim jo poželi, ne ljubi več“? Gospod I. se sklicuje na „moderne filozofe, ki se specijelno s seksualno filozofijo pečajo“ — jaz na svoj občutek: če in — dokler sem kako žensko res ljubil — s srcem ljubil — mi je bilo to dovolj... Če je to „perverznost“, v božjem imenu bodi! — prepričan pa sem, da ta perverznost vsaj „perverzna“ ni bila. In potem: kaj bi bilo to res že dokaz, da je bila Silvija „plitva ženska“ — v tistem, smislu namreč, kakor to pravi ocenjevalec II. — ako to njena sestra Ela enkrat trdi? Ljubi bravec, ali nisi poklican ti i v to, da kontroliraš tudi gospodično Elo? In ali ni nekoliko pisateljeva „naloga“ ta, da vsaj skicira značaje tudi „neglavnih“ junakov, in da jih ne rabi zgolj za reflektorje „glavnim“? In ali dalje ni tudi to res, da se celo zelo zelo inteligentni moški jako radi vrte okrog „plitvih“ žensk, samo če so lepe in — zabavne? (In gospod II. sam pravi, da je bila Silvija celo „duhovita“, le da hoče, naj bi se ji bila ta duhovitost „brez nadaljnje

izobrazbe“ sčasoma posušila). Jaz sem videl zelo inteligentne moške celo v operetah. Najbrže jih je takrat že glava same inteligence in modrosti bolela, pa so se hoteli pozabaviti, kakor se zabavajo drugi ljudje. Odkod pa ima gospod II. dokaze, da je gospa Silvija na te inteligentne moške — vplivala? Da je vsaj na Zevnika, ki tudi ni bil bedak? Toda Zevnik je bil njen mož in jo je — ljubil! A kaj ne — tudi nanj je ta „vpliv“ le bolj — zunanji? ... In dalje: Zakaj naj bi bila 20letna absolventka učiteljsišča nezmožna izreči, čemur se gospod II. čudi? In zakaj naj bi bila gospa Silvija brezsrdna, če je moža silila na pot javnih časti? Ali ni to bolj dokaz, kako malo je razumela — trde račune življenja? Vsaj jaz sem si mislil stvar tako... In naposled bi veljalo tudi tu isto, kar glede Eline opazke o sestrični plitvosti? Če zapazim na človeku skozi srajco mezolj, še ni, da je ves ž njimi pokrit. Če pa tudi vse drugo — vse njeno življenje v povesti — kaže, da nima srca, jaz ne bom trdil, da ga je imela — (le tega jaz nisem niti „razumeti dal“, da bo moža „ostavila“, če ne bo hotel kandidirati!...) Da, samo pred tistimi: Aha! taka torej si?! bi jo rad obranil, pred nekakim „podtikanjem“ torej. Dalje: zdi se mi, da je bil Zevnik med prijatelji v gostilni toliko diskreten in celo diplomat, da gospod II. nima pravice do dedukcije: „Sledi, da pri gospej Silviji tega (sreče) ni našel“... In končno: „Čuden recept je to, da bi bil Zevnik moral bolj skrbeti za šum svoji ženi. Da sem ga ves jaz zapisal ta recept? Hvala Bogu, da sem zadnji del spisa lahko še spravil s sveta, zaradi takega recepta, ki bi bil vsekakor zelo čuden...“

Toda čemu sem potem napisal ta spis, če nisem „hotel“ ne tega, ne onega, ne tretjega? ... Zdaj je četrta ura popoldne na cvetno nedeljo in zunaj je cvetni dan. Nekateri so šli na izprehod, nekateri v kavarno, nekateri v gostilne, nekateri v kinematografe — jaz sedim sam samcat tu pri svoji mizi in se vprašujem in si odgovarjam, zakaj sem popisal teh toliko in toliko belih pol in zakaj drči pero še vedno čez papir. Veseli me pač bolj tako — Bog mi je dal to veselje — on že ve, ali na srečo ali nesrečo — za vse druge križe in težave, ljudje pa malo potuhe zraven. Rad bi bil najbrže — nič manj zaradi sebe nego drugih — videl počasi izčrtano sliko take ženske pred seboj, ženske, ki ni mnogo več nego to, a vendar toliko, da se zdi človeku vredno, baviti se ž njo...

Da, kaj bi neki drugega „hotel“... Kaj bi bil potem napravil mnogo več in, mnogo drugače, če bi „hotel“ več in drugače? ..

Toda ... na to dvoje mojih vprašanj bi ali gospod I. ali gospod II. in še bogve kdo, ki se s tem peča, lahko napisal celo knjigo, če bi se mu zdelo vredno. In jaz bi moral spet vzklikati: „Toda, ljuba duša, saj vem, saj priznam, saj ne tajim — saj sploh nisem mislil tako...“

Dà, kaj ni mogoče, da vzame kdo in podčrta celo zadnje besede mojega spisa: „On (Zevnik) pa je vzel njeno (Silvijino) glavo v obe roki, jo dolgo gledal in je potem počasi rekel: „Kako si lepa, Silvija moja!“ ter napiše potem: „To je torej hotel pisatelj — dokazati, da je že dovolj, če je ženska lepa?! To je torej ideja spisa: ženska je lahko brez srca, brez intelekta, samo da — — —“

Ah, ljuba duša, Bog s tabo, če misliš, da sem hotel to! — kaj si hočeva drug drugemu? Samo to verjemi, da te nisem hotel s temi vrstami tu izzivati, še manj zasmehovati. Res, vprašaj, kogar hočeš, — vsak, ki me nekoliko pozna, ti pove, da mi res ni več do tega...

ALOJZIJ GRADNIK:

SIMONU GREGORČIČU.

O kje si, duh naš dobri in prorok?
Si v Kobaridu? Ali si, kjer venci
so posušeni pri Svetem Lovrenci?
Si, kjer Vipave se zavija lok?

Poslušaj-li Gorice nemi jok?
Si v hramu, kjer so mali še učenci
prisegali, da bodo le Slovenci?
Si v Krnu, kjer si bil še sam otrok?

Si puntar, ki ga skriva kmetska koč?
Si plaz grmeči naših temnih gor?
Si ti kipeča in srdita Soča?

Ah ne, le cvetke si, ki porojéne
iz tvoje srčne krvi, bodo skor
krašile groblje Vdove Zapuščéne.

MARIJA KMETOVA:

ZAMAH.

Posamič in v majhnih skupinah hodijo ljudje po peronu in so tihi, mrki in sklonjeni. Bledo jutro jim je stopilo na obraze, da so medli in prepadeni. Oči so zaspane, poteze utrujene in še noge ne vedó, kam bi in kako bi. V ozračju je sluzasta megla, ki se spaja s sajastim, motnim dimom v črnkasto tenčico. Lokomotive sopihajo, puhajo, prskajo in gromeče vlečejo težke vozove. Potem brlizg, šum, ropot — in spet sopihanje.

Mati pričakuje sina, ki se danes vrne. Vsa bleda in prepadena je, nemir je v njenih očeh in kretnjah. Nestrpna se ozira proti smeri, odkoder bo prišel vlak in pogleduje na uro in izprašuje po zamudah. Pa nenadoma, ko misli najmanj na to, priropoče vlak in se ustavi s silnim šumenjem in svrščanjem. Mati pogleda pozorneje, opazuje prišelce; tam! In že pristopi, iztegne roke in vzdikne:

„Tone!“

„Mati!“

In objameta se in poljubita, a Tonetu se zastro oči. Ozre se in vpraša:

„Kje je Milena?“

„Truden si, kaj? daj, daj meni vse to — oddam postrežčku — no, daj! Oh ti revež, revež moj, kako te je vzelo!“ hiti mati in pokliče postrežčka.

„Pa Milena, mati, kje je?“

„Milena?“ Mati se prisiljeno nasmehne in hitro izgovarja besede:

„Milena, Tone? Ah, veš, pozdravlja te, pa —“

„Pa?“

„No — je naročila, da je nekam slabotna, ni mogla tako zgodaj na kolodvor, in — in se oprošča, in — seveda te pozdravlja — in, če danes še ne bi prišel k njej — jutri bo pa — no, in sploh, Tone, ne skrbi zaradi tega, saj veš; ženske smo bolj slabotne, nikari nič zato — saj bo še vse dobro. — Pa kaj govoričim, tako vesela sem te, dve leti se nisva videla. — Brž, brž pojdiva, da bova skoraj doma!“ In besede se zaletavajo druga ob drugo in prehitavajo druga drugo. To-

netu je čudno: zaboli ga, da ni njegove zaročenke, da ji ni toliko zanj, da bi ga prišla pozdravit, zdaj, ko se je srečno vrnil po dveh letih. In ironično se smehlja, ko pravi:

„Čudno je vse to, mati, kar govorite. Vendar, seveda, naravno je, kaj pa. Egoist sem, pa mislim, da mi mora brž vse v moje naročje, ko pridem domov. Pa ni ničesar hudega, nevarnega?“

„Kaj?“

„No, to — z Mileno.“

„Ah — nič, nič, malenkost.“

„Pa zaradi malenkosti je ni in ne smem k njej? O, čakaj, čakaj, Milena! Kar zdajle koj pojdem tja — — —“

„Ne — Tone — za božjo voljo — ne!“ hlastno govori mati in ga prime za roko. A ko vidi, kako se zdrzne Tone v silnem začudenju, brž zavzdihne, se nasmehne in pravi:

„Kaj ne, poglej vendar, kako si me preplašil! Ko je pa naročila, da ne in ne! Pa veš, ne skrbi.“

Tone zmaje z glavo in težko mu je.

„Saj je vendar pisala še zadnjič — — —“

„Seveda, seveda — ko ti pa rečem, Tone! no, ne bodi tak!“

„No, saj res, mamica, kakšen sem, kaj ne? Vas nič ne vprašam, za vas se nič ne zanimam; kakšen sin je to, kaj?“

In ko sta doma, jima tečejo besede vse uglajene in dobre, čeprav se hipno pretrga vez materinih besed; čeprav se v trenutku stemni Tonetovo čelo. In ko odide Tone v svojo sobo in leže k počitku po tolikem trudu in naporu, se sesede mati na zofo, strmi pred se in šepeče:

„Kako bi zdaj to, kako bi zdaj to? Pa ko sem ga tako željno pričakovala, vse dni hrepenela po njem, tako žejno požirala dneve, mesece, ti obe leti! In zdaj — in danes — joj! Kako bi to napravila, kako bi to uredila?“ In maje z glavo in jo podpre z rokami. „Vprašal bo, nestrpen bo, ušel mi bo. In če kdo ve, da je doma in bo prišel in mu bo povedal! Moj Bog, nikari, nikari tega! Kako, kaj bi zdaj? Če izve, če izve, da je Milena — — — Ah, ne, ne —“

In solze ji pridejo v oči, zdrknejo preko prstov in lijejo, lijejo, kakor so lile vseh teh štirinajst dni.

„Kaj hočem, kaj hočem! Pa jaz ne vem, jaz ne morem. Ko mu pa nisem mogla sporočiti tega, ko sem se pa tako bala zanj! Kaj ne, ti moj ljubi Bog, kaj ne, saj bo še vse dobro?“

Potolaži se nekoliko, skrbno si obriše oči in tiho odide v Tonetovo sobo. Po prstih se plazi do postelje in se zazre v mirni, pokojni obraz Tonetov in zapre oči in toliko, da se ne sesede tik postelje, ko se spomni na vse ono grozno, grozno ... Pa odide spet iz sobe, gre po opravkih, skrbno naroča služkinji, da ne sme motiti gospoda in če jo pokliče, naj pove to njej, bo že ona skrbela zanj.

In spet prisluškuje pri Tonetovi sobi.

Večer je že, ko se prebudi Tone, in mati brž odhiti k njemu. Ves dan je ostala doma, ves dan je pazila, če bi klical Tone. In zdaj je vsa v ognju, prinaša mu zahtevane stvari in jih odnaša in mu streže kakor otroku.

„Pa mati, kako me boste razvadili!“

„Ah, beži no, to je, sinko, dve leti, dve leti te ni bilo!“

In objame ga in se vroče razjoka na njegovi rami.

Kaj je, mati, ne jokajte vendar!“ jo tolaži Tone in čudno se mu zdi vse to.

„Ti revež, revež moj!“

„Zakaj bi bil revež?“

„Ah -- zakaj! Vidiš, ko si bil tako dolgo z doma, ko si toliko pre-stal!“

„Pa je zdaj vse drugače in spet bo lepo. Le pustite vse tisto, kar je bilo. Zdaj sva skupaj!“

Mati si obriše solze in pogleda Toneta. Pa se ji spet skrivijo ustnice in komaj pridrži ihtenje. „No, tak pojdiva zdaj, pojdiva. — Lačen si kaj ne? Revež — le pojdi, vse je že pripravljeno —“

In gresta v drugo sobo in Tone je in pripoveduje vmes o svojih doživljajih.

Mati kima, se čudi, izprašuje; a hip za hipom ostane pogled nekje v dalji, izostane beseda in se pretrga. Tone ne opazi ničesar, ves razvnet pripoveduje in je vesel, da je končno spet doma in pri materi. — Toda, ko nastane vrzel v pripovedovanju, se zazre Tone v mizo, a potem odločno vstane in pravi:

„Zdaj grem; moram.“

Mati se prestraši; tudi ona vstane in ga pogleda.

„Kam?“

„K Mileni.“

„Tone — nikari — moj Bog!“

In prime ga za ramo in se ga oklene.

„Moram. In ne vem, kaj je vse to? Nekaj mi skrivate! Mati! Če je Milena — — — Ah, ne — nezvesta mi ni postala — v pismih ni lagala. Pa zakaj me ne pustite k njej? Kaj vam je? Tresete se, spet solze, mati!“

Mati se sesede na stol in govori v presledkih:

„Še nocoj, le še nocoj potrpi. Rekla je, da ne hodi danes — no, pa če bi šel — pa radi mene nikari. Vsaj danes bodi le z menoj, Tone!“

„Pa pridem koj, vrnem se in privedem še Mileno! No, mati, ne jokajte, lep večer bomo imeli vsi trije.“

„Tone!“

„Čez pol ure se vrnem.“

Mati plane za njim in vzklikne:

„Tone, za božjo voljo, počakaj, slušaj!“

A Tone se ji iztrga iz rok in odhiti.

Mati pade na zofo.

„Joj, Tone, moj Tone!“

In kakor v ognju ji je glava, telo drgeče. Pa nenadoma se burno odpro vrata in Tone zavpije s hripavim glasom:

„Mati — je res?“ In prime jo za rame in jo strese.

„Tone — usmili se! Nisem ti povedala, ker sem se bala, da zbolíš, da umrješ, da se ne vrneš nikdar več — — —“

„Bil sem tam; dekla je skoraj omedlela, ko sem jo vprašal po Mileni... In je povedala, če še ne vem, da — da je Milena... Mati, je res?“

Mati se ga oklene z vso močjo, a Tone jo odrine in reče trdo:

„Govorite, mati! Ali je res Milena — — —“

„— — — umrla; res.“

Kakor dih se materi izvijeta besedi — in potem objame Toneta in ga boža in poljublja kakor otroka. Tone je ves bled in se stresa hip za hipom. A nenadoma poskoči, da omahne mati, in zavpije:

„Ni res — ni res! Lažete, vsi lažete!“ In oddrevi kakor besen iz sobe in iz hiše proti Mileninemu domu, — a v trenutku se ustavi kakor vkopan.

Silna groza mu polni glavo; nenadoma začuti, da je sam, čisto sam na vsej zemlji; da stoji sredi votle krogle — In tla se mu izpodmikajo, srce mu zastaja in zgrudi se na zemljo kakor mrtev.

FRANCE VEBER:

BERGSONOVA TEORIJA SMEŠNEGA.

(Konec.)

b) Bergsonova definicija življenja in življenje samo.

Bergson ni prišel slučajno do svojih nazorov; to kaže njegovo, svoj čas omenjeno *principijelno* pojmovanje življenja, t. j. duševnosti, s katerim njegovo naziranje o komiki enostavno stoji in pade in iz katerega skuša Bergson, kakor smo videli, to svoje naziranje v resnici tudi deduktivno izvesti. Bergsonu je duševnost izvesten razvoj v času in izvestna zapletenost v prostoru, ki ne pozna nobenega ponavljanja in nobene deležnosti od strani drugih sistemov. Najvažnejša stran duševnosti, ki jo nepremostljivo loči od mehaničnih pojavov, je pri tem *njena časovnost*. Čas zgolj mehaničnih procesov je prazen in homogen, dopušča poljubno ponavljanje in obračanje teh procesov in izključuje v okviru *teh* procesov vsako „napredovanje“ in „nazadovanje“.

Čas duševnosti je pa konkreten in heterogen, stori, da je vsaka duševnost le neko *vedno novo nastajanje* s svojo „zgodovino“ in s svojo „bodočnostjo“, da, duševnost je le to *realno in heterogeno trajanje* (*durée réelle*!). Da je vsemu temu tako, tedaj bi mehanizem ločilo od duševnosti seveda le troje znakov, namreč svoj čas omenjeno ponavljanje, inverzija in interferenca vrst.

Proti tem rezultatom Bergsonovega „intuicionizma“ pa govori najodločneje že najprimitivnejša izkušnja, najprimitivnejše samoopazovanje in moderna psihologija.

Že pri drugi priliki sem tekom te razprave moral opozoriti na dejstvo, da tudi duševnosti v strogem pomenu besede ni *ponavljanje* tuje, da, da bi brez tega ponavljanja morala ostati duševnost brezpogojno na najnižji stopnji svojega razvoja. (Misli le na zakone reproduktivnih asociacij, spomina, vaje itd.!) V tem stiku opozarjam le še na sledeče: Kakor moderni človek *misli, čustvuje in stremi*, tako je mislil, čustvoval in stremel že n. pr. stari Grk, Rimljan, Sloven itd.; morda so se pri tem nekoliko spremenili *objekti* tega mišljenja, čustvovanja in stremljenja, isto pa je ostalo to mišljenje (misel!), čustvovanje (n. pr. veselje-žalost) in stremljenje (n. pr. volja-odpor) samo. Pri vsem valovitem značaju življenja ostajajo vedno isti neki *elementarni doživljaji*, ostajajo vedno isti splošni *psihološki zakoni*: le to dejstvo

omogoča psihologijo kot znanost na eni in *pragmatične* zgodovine vseh vrst (tudi n. pr. literarno zgodovino) na drugi strani! Iz tega pa takoj sledi, da se *glede ponavljanja* fizikalni svet ne razlikuje od duševnosti. Tudi v fizikalnem svetu se vrši neprestano spreminjanje in novo nastajanje (tukaj je treba le misliti na moderno kemijo *sz*iroma na moderno elektrodinamično pojmovanje fizikalnih procesov!), toda tudi tukaj ostajajo nekateri elementarni pojavi pri vsem tem valovenju vedno eni in isti (bodisi, da mislimo pri tem na molekule, atome ali celo na ijone, elektrone itd.). Tam kakor tukaj isto *neprestano valovanje* na eni, isto *ponavljanje* na drugi strani!

Kar se pa tiče Bergsonove *inverzije*, sem moral že gori ugotoviti, da de facto te inverzije tudi fizikalni svet ne pozna. Taka inverzija bi se dala zagovarjati kvečjemu na podlagi „klasične mehanike“ Newtonove, v kateri ne igra *čas* v resnici nobene stvarne vloge, nastopajoč le kot neka v Bergsonovem smislu prazna in homogenska dimenzija. Da temu ni tako, je pa z vso javnostjo pokazalo nepretrgano delo poznejših mož (Carnot, W. Thomson, R. Clausius, Helmholtz, Descoudres, G. Helm, Ostwald i. dr.) Ti znanstveniki so dokazali *enosmernost* vsega fizikalnega dogajanja in s tem pokazali, da igra *čas* tudi pri tem dogajanju bistveno in konstitutivno vlogo; vse fizikalno dogajanje je *entropično*, podvrženo *zakonu disipacije*: uporabna energija se na zakonit način *vedno bolj razpršuje*, radi česar ima *čas* tudi tukaj *nedoprinesljiv pomen* (na ta način razpršena energija se sama *nikdar* več ne vrne!), radi česar ima tudi vse fizikalno dogajanje svoj „razvoj“, svojo „zgodovino“. Znano je, da izvaja Ostwald iz te *enosmernosti* vsega dogajanja svoj „energičen imperativ“: Ne troši energije, uporabljaj jo! Jasno je na vsak način, da nam pojem Bergsonove inverzije ne pda nikakega kriterija za razlikovanje med fizikalnim svetom in duševnostjo. Tam kakor tukaj ni inverzije, tam kakor tukaj vlada Bergsonov konkretni, heterogeni čas!

Preostane torej le še *interferenca vrst*. Tudi glede tega pojava ni razlike med mehaničnimi pojavi in duševnostjo. Da se Bergsonova interferenca vrst nahaja v fizikalnem svetu, je seveda jasno: tok kake reke se ne določa samo po tej reki sami, temveč po najraznejših komponentah, izvirajočih iz drugih „sistemov“ (površje zemlje, vreme, kanalizacija itd.), vplivajočih na reko; premikanje zemlje se ne vrši le po njej imanentnih silah, temveč obenem pod vplivom solnčnega sistema, ta pod vplivom drugih astralnih sistemov itd. Vse to pa ne pove nič drugega, nego da v zunanjem svetu ne nahajamo nikakega bodisi največjega, bodisi najmanjšega *poedinega* sistema procesov, ki bi bil kot

tak *absolutnega* značaja, temveč da se tzv. *sklenjenost* fizikalne kavzalne vrste tiče le *celokupnosti vseh* mehaničnih procesov sploh. Toda vse to velja naravnost dobesedno tudi za duševnost! To more zanikati le oni, ki je popolnoma slep za pojave kakor: pouk, vzgoja, kazeni, pomen življenja v družbi, za narod, za državo itd. Tudi *duševnost* poedinca ni nikak „sklenjen sistem“, ker se *njen* razvoj določa v fundamentalnih ozirih: obenem tudi po komponentah, izvirajočih iz *tujih* duševnosti, tudi duševnosti *vsakega* (bodisi še tako „samostojnega“) poedinca je le „relativen sistem“ duševnih procesov, ki se ne da tako dolgo v polni meri razumeti, dokler se ne vpoštevajo obenem *drugi* taki sistemi (duševnosti *drugih* poedincev, družbe...), stoječi v kavzalni zvezi z duševnostjo dotičnega poedinca. Kam bi prišel zgodovinar sploh in literarni historik posebe, ki bi v smislu Bergsonovega recepta smatral duševnost neke zgodovinske osebe za „sklenjen sistem fenomenov, izključujoč vsako deležnost drugih sistemov“ in bi se torej pri svojem delu tudi ne oziral na nikake *druge* psihične sisteme (na „duševni milieu“ dotične osebe)? Ali da se pozitivno izrazim: Tudi duševnost poedinca se ne razvija le po svojih imanentnih silah, temveč obenem in nujno tudi potem, v kolikor je *deležna* ravno teh in onih *drugih* duševnih sistemov; le na tem neovrgljivem faktu sloni nazadnje pomen in smisel pouka, vzgoje, narodnosti, države. Torej se tudi o *sklenjenosti duševne kavzalne vrste* more govoriti le z ozirom na *celokupnost vseh* duševnih procesov sploh, tekočih iz — neskončnosti v neskončnost. Potemtakem je do evidentnosti pokazano, da tudi Bergsonova „interferenca vrst“ ne loči duševnosti od fizikalnega sveta: to interferenco nahajamo v polni meri tam in tukaj!

S tem je zdaj vsa Bergsonova teorija smešnega še enkrat in naravnost in v *principu* ovržena. Bergson sam je hotel tukaj podati deduktivno izpeljavo svoje teorije, ki naj razsvetli vsa njegova dosedanja in utemelji vsa njegova poznejša izvajanja (komika v značaju); tukaj smo dospeli do onega mesta, okrog katerega se vrti ves Bergsonov spis kot okrog svojega *idejnega žarišča*. To je *πρώτον ψεύδος* Bergsonove teorije, njegovo mnenje namreč, da se mehanizem razlikuje od duševnosti po a) ponavljanju, b) inverziji in c) interferenci vrst in da je torej komika duševnosti, kažoča na tega ali onega teh treh pojavov, le — mehaniziranost te duševnosti. Ta sklep je napačen, ker sloni na krivih premisah, t. j. ker se mehanizem *ravno glede Bergsonovih kriterijev prav nič ne razlikuje od duševnosti*: ponavljanje in interferenca vrst se nahajata tam in tukaj, inverzije pa tam in tukaj — ni! Da se duševnost razlikuje od mehaničnega sveta, in sicer nepremost-

ljivo razlikuje, o tem tudi jaz ne dvomim, le *Bergsonovi* kriteriji nimajo ničesar opraviiti s to razliko; njegova teorija smešnega pa izgubi prav brez teh njegovih (napačnih) kriterijev sploh vsak smisel. S tem pade seveda takoj tudi Bergsonovo tolmačenje njegovih naslednjih primerov (Gorge Dandin, *Dépit amoureux*, *Amphitruon*, dr. *Eigensinn*, *Voyage de M. Perrichon*, „narobe svet“ itd.); kdor se spomni naše zgorajšnje formule, bo kmalu uvidel, da leži zadnje jedro komike tudi pri vseh teh primerih v neuspešnosti in brezplodnosti nekih stremljenj, ki jih mi projiciramo v dotične prizore. —

Prvočno sem nameraval orisati v posebnem odstavku (C. Komika v značaju) tudi naslednja Bergsonova izvajanja. Ta oris bi imel pomen morda za one čitatelje, ki se zanimajo za *psihološko* jedro višjih dramatičnih umotvorov (komedije - tragedije). Tega orisa pa *tukaj* žal ne morem več podati. Ker pa slone vsa naslednja Bergsonova izvajanja v principu in v podrobnostih na njegovem pravkar orisanem pojmovanju življenja, je posebna kritika teh izvajanj tudi komaj potrebna: Kdor je dosedaj sledil meni, ta v bodoče ne more slediti Bergsonu. Zame bi imel ta zadnji odstavek ta pomen, da bi ravno v njem mogel podrobnejše podati lastno teorijo komike in tragike. To bom storil pač o drugi priliki, kjer bom mogel naknadno orisati tudi Bergsonovo stališče napram komiki značaja. —

III. Epilog.

Da me nihče krivo ne razume, se mi zdi vendar potrebno, da izgovorim še nekaj besed o glavnem namenu te razprave. Sam cenim visoko Bergsona kot onega misleca, ki spada med prve in najodličnejše *boritelje proti nizkotnemu materijalizmu naših dni. V tem pogledu se z Bergsonom popolnoma strinjam.* In če je res, na kar so me z navedbo sličnih misli pri drugih francoskih pisateljih iz prejšnjih časov opozorili prijatelji, namreč da se v Bergsonovem mišljenju manifestira *mišljenje francoske rase* na svoji najvišji stopnji, tedaj zasluži *iz istega razloga* tudi ta rasa naše spoštovanje, in sicer tem večje spoštovanje, čim nizkotnejši je duh naše dobe. (Morda leži tudi tukaj zadnji razlog za dejstvo, da se vrši dandanes ravno od strani francoskega naroda malone edini uspešni odpor napram najraznejšim modernim pokretom, slonečim na zgolj materijalističnem pojmovanju sveta, življenja in zgodovine.)

Poleg vsega tega pa vendar ne smemo prezreti prašanja, ali se je Bergsonu posrečila tudi *znanstvena izpeljava* njegovih idej. Če prezremo to prašanje, dajemo sami svojim (in Bergsonovim) nasprotnikom v roke najboljše orožje. Tu ne pomaga nobeno opiranje na neko izven

znanosti stoječo „intuicijo“. Nikakor ne zanikam, da so možne „genialne“ osebe, ki gledajo stoletja naprej in spoznavajo „intuitivno“ resnice, ki jih mora znanost potrditi in potrjuje šele mnogo pozneje. Da se taka intuicija de facto nahaja, o tem priča najbolje zgodovina vseh znanosti. *Ne morem pa priznati nobene intuicije, katere rezultati bi striktno nasprotovali že obstoječim faktičnim rezultatom katerekoli znanosti.* Znanost se v resnici počasi, zelo počasi razvija, toda kar se *na ta način* dožene, velja zato sub specie aeternitatis. Kakor se menjava „moda“ za „modo“ v obleki, hrani itd., tako se menjava tudi „moda“ za „modo“ v človeškem mišljenju, čustvovanju in stremljenju, noseča v sebi kal smrti že ob svojem prvem koraku. Kakor se je v srednjem veku vsepovsod govorilo o nekem „kamnu modrosti“, ki ga nihče ni videl, tako se dandanes govori o neki skrivnostni „intuiciji“, čeprav je nihče ne pozna. Le — *znanost* hodi pri vsem tem strastnem padanju in dviganju hladnokrvno in neomajno svojo pot, le ta mirna in tiha znanost je pri iskanju resnice naša zadnja in edina solidna opora; kdor *zametuje* to oporo, sledi v najboljšem slučaju le svojemu *subjektivnemu* čustvu ali pa praznemu slavohlepu.

Jaz se torej popolnoma strinjam z Bergsonovim *principijelnim* nastopom proti dandanašnjemu puhlemu materijalističnemu svetovnemu in življenjskemu naziranju, ravnotako občudujem Bergsona sam kot izredno duhovitega pisatelja; njegovemu pisateljevanju odrekam le znanstveni značaj: Bergson človeka *pregovarja*, ne *prepričuje*. S to kritiko sem hotel podati le *en* primer za ta način njegovega pisateljevanja.

ALOJZIJ GRADNIK:

ŽARIŠ IN ŽGEŠ ...

Žariš in žgeš in v tvoji zlati luči
vsa trudna duša moja trepetá.
O solnce moje ti! Do dna, do dna
izpali me, do smrti me izmúči!

Naj tvoja vsa me prepoji svetloba,
in če zaprém poslednjikrat oči,
o, bodi lučka vsaj, ki večne dni
sijála mirno bo v globine groba.

Dr. AVGUŠT ŽIGON:

KORYTKOVA POGODBA Z BLAZNIKOM IZ LETA 1838. (Prispevek k Prešernovi literarni zapuščini.)

(Konec.)

Za razumevanje teh dogodkov pa treba tu nujno poznati vnanje življenjske izpremembe Ernestinine za tistih dni. Prav tistega leta 1877. se je bila Ernestina namreč koncem spomladi zaradi bolehnosti preselila po 10½ letih z Dunaja spet v domovino¹, v Maribor k svojemu stricu Martinu Jelovšku, stavcu odn. faktorju tiskarne Pajkove.² V svojih „Erinnerungen an Franz Levstik“ nam je izza teh dni zapustila opis svojega prvega obiska Ljubljane, kjer jo je stric takoj prvi večer seznanil z Levstikom. „Am 16. Juli 1877 kam ich mit meinem Onkel Martin nach Laibach. Es war schon gegen 10 Uhr abends, als wir beim ‚Kaiserwirt‘ abstiegen. Onkel erkundigte sich, ob Levstik noch anwesend sei. Auf die bejahende Antwort der Kellnerin liess er ihn herauf rufen.“ In Levstik da jih je vsprejel zelo prijazno in povabil k svoji mizi. „Bald lenkte er das Gespräch auf Preširen — takoj prvi večer torej! — und gab mir ziemlich deutlich zu verstehen, dass er der Erste war, der es gewagt, dessen Andenken bei den Slovenen wieder aufzufrischen.“ In shajali da so se poslej vsak dan k skupnemu obedu z Levstikom, ki je tiste dni Ernestino takoj, dasi oprezno po ovinku, ogovoril zaradi njene „Prešernove zapuščine“: „Einige Tage nachdem ich Levstik kennen gelernt, sagte mir Onkel,

¹ Zivela je Ernestina na Dunaju pri materi in poslej tudi še po njeni smrti († o. 21. XI. 1875.) nadalje stalno že od 1. avgusta 1866. Dne 30. VII. 1876. datira namreč Ernestina svoje pismo z Dunaja drju. Razlaga takó-le: „Heute ist der 30. Juli, es sind somit heute zehn Jahre, als ich meine Heimat zuletzt gesehen! Da zogen sie vorüber an meinem geistigen Auge, die Zeiten, die längstvergangenen, bis heute!“ Zapustila je bila namreč 29. VII. 1866. z materjo Trst ter se ž njo vred, njej na ljubo preselila na Dunaj, kakor mu poroča Ernestina 20. VIII. 1876.

² Razlagovo pismo z dne 10. III. 1877. je bilo njegovo zadnje Ernestini na Dunaj; tolaži jo v njem: „Ihre Krankheit wird keinen ernsten Verlauf nehmen und ich glaube, daß Sie auch nicht nöthig haben ins Spital zu gehen. Schonen Sie sich nur möglichst und gehen Sie manchenmal spaziren, weil vom zuvielen Sizen allerlei Uebelstände kommen.“

Levstik möchte Preširens ‚Poezije‘ neu ediren und den Ertrag davon sollte ich bekommen; Klein sei bereit ihn zu verlegen; nur sollte ich den ‚literarischen Nachlass‘ meines Vaters von Dr. Razlag — der ihn damals aufbewahrte — zu diesem Zwecke zurückverlangen. Anfänglich wollte ich nichts davon hören, da ich meinen hochherzigen Gönner Dr. Razlag zu beleidigen fürchtete, aber Levstik kam jeden Tag mit einem andern Grunde angerückt, besonders betonte er, dass eine neue Ausgabe sehr notwendig sei.“

Stric Martin se je v začetku avgusta spet vrnil v Maribor ter pustil Ernestino v Ljubljani. In šele po njegovem odhodu se je odločila, da je pisala drju. Razlagu po „zapuščino“, ki jej jo je res takoj, kakor vemo, vrnil s pismom z dne 7. VIII. 1877. Že naslednjega dne, 8. VIII. 1877., torej takoj po prejemu, je prinesla vrnjene jej rokopise Ernestina Levstiku k oberdu, ker je po odhodu strica Martina redno obedovala pri Levstikovi mizi. Nameravala si je že takrat preskrbeti dela, da bi se stalno naselila v Ljubljani, do česar da jej je hotel tudi Levstik pripomoči; toda — „da kam vom Onkel ein Brief, ich möchte nach Marburg kommen... Ich reiste am 14. August 1877 nach Marburg ab.“

Iz tega sledi, da je bila Ernestina od 16. VII. do vštetega 14. VIII. 1877., torej skoraj ravno en mesec v Levstikovi družbi v Ljubljani. In zadnji dan svojega takratnega bivanja, 14. VIII., je izročila pred odhodom Levstiku še nekaj beležk o Prešernu,³ ki jih je bila tiste dni v Ljubljani spisala nalašč za Levstika, ker ni svojih „Erinnerungen“ hotela zahtevati od drja Razlaga.

Ob Ernestininem odhodu iz Ljubljane dne 14. VIII. 1877. je imel torej Levstik v svojih rokah oboje dvoje: ¹a) „Literarno zapuščino Prešernovo“, in pa ²b) kratek posnetek Ernestininih „Spominov o Prešernu“. Izročila pa je takrat Ernestina „Prešernovo zapuščino“ seveda Levstiku le tako, kakršno je bila takrat prejela od drja. Razlaga; a prejela pa jo je in mogla prejeti od njega takrat le tako, kakršno in kolikor mu je bila svojčas dala: zagotovoda okrnjeno torej vsaj za dva rokopisa, ker brez „Pešmi od sidanja“ in brez „soneta o Kopitarju“, — dasi najbrže pa že takrat z Grünovimi tremi pismi, ker je bila Ernestina vsled Razlagovega (10. III. 1877. opetovanega) povpraševanja po njih ta pisna najbrže dodatno doposlala drju. Razlagu še pred svojim odhodom z Dunaja.

³ Solastnik ljubljanske tiskarne „Klein & Kovač“.

⁴ Spomini na očeta, str. VI.

Pa se kar 10. XI. 1877., glej, zgodi, da dopslje Ernestina iz Maribora Levstiku v Ljubljano „noch ein Sonett“: nemški „sonet o Kopitarju“, češ da ga je sicer že Bleiweis objavil v Letopisu, a da bi se ga pa morda dalo posloveniti!

Imela je torej ta sonet Ernestina tačas pri sebi v Mariboru, kjer je bivala tačas in kamor se je bila preselila z Dunaja k svojemu stricu Martinu. Ni ga bila torej poslala svojčas drju. Razlagu, ker bi jej ga bil sicer ta 7. VIII. 1877. („wie erhalten“) z ostalimi rokopisi vred vrnil v Ljubljano in bi ga torej Levstik bil že takrat prejel z ostalo zapuščino Prešernovo! V Maribor, odkoder je Ernestina poslala zdaj Levstiku ta sonet, pa si ga je bila morala prinesiti že z Dunaja, ker poslej ni več zapuščine Prešernove imela ona v rokah, da bi si ga vzela iz nje, ampak imel jo je ves čas že dr. Razlag v Brežicah. Izločiti si je morala torej tisti sonet izmed rokopisov že na Dunaju, preden je ostalo zapuščino Prešernovo bila na njegovo prošnjo odposlala drju. Razlagu. *in Brežice*

Ta rezultat je nam tu važen. V „Prešernovi zapuščini“ manjka namreč dandanes, *že jo primerjamo z objavo Bleiweisovo iz l. 1875.*, — vštévši Korytkovo pismo Blazniku, — dvanajst kosov.⁵ Dne 4. XII. 1877. pa, ko je bil Levec prevzel „Prešernovo zapuščino“ iz posmrtno ostaline Levstikove, jih je manjkalo trinajst, ker razen 1. in 22. tudi še številka 5.; a ta je danes spet v zborniku, vsled česar znaša torej danes primanjkljaj — *dvanajst kosov*. Številki 1. in 22. so (poleg št. 5.) pa bili ugotovili dr. Starè, Gutmann in Levec kot izgubo Levstikovo; preostaja torej deset rokopisov, ki je njih usoda — vprašanje zase.

In tu smo zdaj pri sklepu: da teh deset kosov ni prejel Levstik ter tudi že dr. Razlag ne videl nikoli. Zakaj ne? Odstranjeni so bili iz celote že preje! Iz prejete zapuščine Prešernove jih je bila odstranila ter si jih deloma osebno zase pridržala Ernestina tam na Dunaju že prav takrat ko gorenji „sonet o Kopitarju“, ki ga je potem 10. XI. 1877. še pridoposlala Levstiku; prav takrat torej, ko prvotno tudi še lista tri Grünova pisma, ki je dr. Razlag takó povpraševal po njih in mu jih je bila potem še najbrže naknadno pridoposlala z Dunaja, — vsled česar so ta pisma in tisti sonet spet v zborniku. Razen teh štirih kosov, ki jih je spet vrnila, si je bila — trdim! — Ernestina že na

⁵ Namreč 11 v podani signaturni tabeli zaznamovanih s črtico (= minusom), in pa še +1, ki je tam nezaznamovan. Toda o tem še pozneje.

Dunaju odstranila pa še deset, in sicer naslednjih deset rokopisov, ki jih pa ni nikoli več vrnila v zapuščino Prešernovo:

1. Pešem od sidanja zerkve na Shnarni gori.
2. *Tri shelje*. (Prevod Grünove „*Venetianer Trias*“.)
3. Smoletu.
4. Pevcu.
5. Božje in hudičeve hiše (po grški meri).
6. Die Einbildung. Brez avtorjevega imena. (Morda!)
7. Kastelčev „slovenski sonet“ I.
8. Kastelčev „slovenski sonet“ II.
9. Kastelčevo „vezilo dr. Fr. Prešernu 3. XII. 1845“.
10. *Korytkovo „pismo“ Blazniku z dné 15. XII. 1838.*

Po pravici je torej čr. Razlag označil v svojem pišmu z dné 10. 3. 1877. Ernestini to, kar mu je bila poslala z Dunaja, kot „den mir eingesendeten Nachlasstheil Ihres Vaters Dr. Prešern!“

In Levstik je iz rok Razlagovih prejel 8. VIII. 1877. prav isti „del očetove dedščine“, — ki mu ga je Ernestina 10. XI. 1877. izpopolnila le še z enim, z enim samim sonetom!

Taki so bili torej tisti nam zabrisani že dogodki, ki so posebno poglavje v zgodovini „Prešernove literarne zapuščine“, in ki nam je do njih spoznanja pripomoglo edinole gorenje drobno pismo Ernestinino, pisano Levstiku.

Toda, kam pa so zašli ti rokopisi? Kje je danes ta odštranjena deseterica? To je zdaj tu — vprašanje.

1.) „Pešem od sidanja“ je podarila Ernestina, kakor smo že doznali, na Dunaju drju. Pogazhniku, a ta pa 22. XI. 1877.⁶ g. prof. T. Zupanu, ki nam ga sedaj hrani na Okroglem.

2.) Tri rokopise mi je Ernestina kazala še sama l. 1904. ter izrecno dostavila, da so iz „Prešernove zapuščine“. Hranila jih je v posebni mapi z raznimi drugimi svojimi „spomini“: s pismi in fotografijami (Razlag, Cimperman, Gangl in njegova kiparska dela, med njimi Cimperman in Prešeren). Zapomnil pa sem si žal le dva rokopisa, oba lastnoročna Prešernova, oba na pisnem papirju velikega kvarta: „Smoletu“ in pa epigram „Božje in hudičeve hiše v Ljubljani“, ki sva o njem še govorila z Ernestino, da ga je objavil l. 1875. Bleiweis v Letopisu. In vprašal sem jo bil tedaj, če ni bilo v zapuščini pa še rokopisa one variante „po tevtonski meri“, ki ga je bil Bleiweis objavil l. 1849. v Novicah, — kar mi je Ernestina znikala.

⁶ Torej isti mesec, le 12 dni kasneje kakor je bila doposlala Ernestina Levstiku iz Maribora „sonet o Kopitarju“.

3.) O nemški pesmi „Die Einbildung“ mi je takrat rekla Ernestina nekam rezko odrezano le, da „je ni“, da „se je izgubila“. Brez pojasnila, ali se je izgubila pri njej ali že pri Bleiweisu.

4.) O Kastelčevem „vezilu dr. Francetu Prešernu 3. grudna 1845.“ pa mi je ogorčeno pravila sama, ne da bi jo bil vprašal, da ga je ona „uničila“, ker „žali Prešerna“, vsa jezna na Bleiweisa, da je prav ta česda pamflet o Prešernu objavil. A je li pa iz te nevolje morda z „vezilom“ vred odstranila Ernestina iz zbornika, da si izbriše iz njega vsak sled Kastelčev, tudi oba slovenska soneta njegova? V tej točki je bila namreč fanatična! Ali pa je bilo vse to troje morda en sam rokopis?

5.) Ostala dva rokopisa, „Tri shelje“ in „Korytkovo pismo Blazniku“, pa je slednjič izsledila ta razprava v rokah Cimpermanovih. V Cimpermanovi ostalini se nam je ohranilo le poslednje: le „Korytkova pogodba z Blaznikom iz l. 1838.“ A rokopis „Tri shelje“? Ali ga je Cimperman vrnil lastnici? Ali si ga je po smrti Cimpermanovi vzela spet Ernestina iz ostaline, kakor po dogovoru med živimi — Razlagova pisma? Ali pa je zašel v kake druge roke?

Ne vemo. Ernestina se je preselila s tega sveta pred tremi leti na sam Prešernov rojstni dan: 3. XII. 1917.; torej dobro poldrugo leto prej, preden nam je ostalina Cimpermanova dala „Korytkovo pismo“. V zapuščini Ernestinini pa ni bilo več ne tistih rokopisov, ne tistih raznih pisem, ne fotografij; tista mapa je izginila. Kar je še papirjev preostalo po Ernestini, so prišli k zapuščini njenega očeta v licejsko knjižnico v Ljubljani; a ž njimi vred žal ne tudi tisti rokopisi očetovi. Pravila pa mi je g. A. Kadivčeva, da je nekega dne malo pred njeno preselitvijo v jubilejno oskrbovališče našla Ernestino pri peči, ko je ravno vanjo metala zelo slabe volje — razne papirje svoje: „Saj ga ni, da bi koga to še zanimalo! Tujim ljudem pa nič mari!“ Ali so bili tudi tisti rokopisi Prešernovi vmes? Ali jih je pa morda vendarle komu že prej po svoji navadi dala Ernestina „v spomin“? Če jih je, storil bi znanstvu uslugo dotičnik, ako bi se oglasil in povedal, da jih hrani ter da nam, kar je še sploh bilo ostalo, ni šlo v izgubo

Tako se je godilo Prešernovi literarni zapuščini torej v rokah poetove hčere Ernestine. A doživela je ta zapuščina gotove izpremembe, ali recimo rajši: gotove okrnitve pa tudi že prej v Bleiweisovih, in tudi potem še v Levstikovih rokah.

*peljala mamica Tomanova
preseljena. Na vsa na njeno bivše stanovanje že vudu - ky
sem & njo prvo krat govoril & zadnji krat. Ni se vedel da
toliko izobražena & v svojih težkih razmerah tako vedrega
skoraj da vesilega duha. Taktat mi se vedela, da so jej o
todi preselitvi namenili. Ko je izvedela o tem, ni bila s
+ ... .. zadovoljna kaj ko bi bilo gornjo besedo & me*

Pred svojo objavo Prešernove literarne zapuščine v Letopisu l. 1875. je takratni javnosti, kakor smo videli v 2. poglavju te razprave, drobcema priznal Bleiweis (dosledno trdeč, da „ni družega nič“) — pravzaprav le:

1.) Epigram „Ljubljančanam!“ (= Božje in hudičeve hiše v Ljubljani. „Dystichon po *tevtovski* meri.“); 2.) Parizine 1. do 13. odstavek; 3.) Nekaj nemških pesmi; 4.) Nekatera pisma prijateljev Prešernovih; 5.) Zastavico; 6.) prevod Grünove „*Venetianer Trias*“; 7.) en epigram (najbrže „*Tempora mutantur*“ o Slomšku).

V Letopisu l. 1875. pa nam je povsemtem javno in jasno naštel in priznal Bleiweis, glej, kar 55 kosov, med njimi 17 slovenskih in pa 6 nemških pesniških rokopisov.⁷

Vendar pa nam Bleiweis tudi leta 1875. ni naštel in priznal vsega, kar mu je bil de facto l. 1849 izročil Dagarin. Pritajil je še zdaj vsaj 9 rokopisov.⁸ Določiti pa je to število mogoče, ker so ti rokopisi še danes v zborniku; poslal jih je bil torej Bleiweis 1. VI. 1876. drju. Pogazhniku na Dunaj navzlic temu, da jih v Letopisu ni navedel! A prav zaradi tega pa: ni-li Bleiweis pomolčal l. 1875. v Letopisu še ob katerem nadaljnjem rokopisu, ki ga pa ni odposlal takrat na Dunaj? **Dokaza ni!** Izključena je tu vsa in vsaka možnost kontrole, ker so vse kuverte — še pod kulturnim pečatom!⁹

Toda eno pa stoji pribito v javni knjigi naši. Objavil je l. 1849. Bleiweis sam v svojih „Novicah“ epigram „Ljubljančanam!“ o božjih in hudičevih hišah v Ljubljani z lastno opombo pod črto, da „smo pričijočo pesmico našli v zapuščini rajnciga dohtarja Prešerna“. In objavil je leta 1849. v svojih „Novicah“ tudi zabavljivo „Zastavico“. Rokopisov teh dveh Prešernovih proizvodov pa danes v zapuščini ni več. In jih tudi l. 1875. ni bilo več, ker teh dveh pesmi Prešernovih ni

⁷ 17 slovenskih, ker „*Sdravico*“ v 3 rokopisih.

⁸ Odlomek „*Matiju Copu*“ (11b); Kastelčev prepis treh sonetov Prešernovih: „*Blo Mojzesu*...“ itd. (16); Kastelčev prepis soneta „*Je od vesel'ga časa*“ (17); Nagrobni napis Korytku (25); Vrazovo pismo Kastelcu 10. VI. 1837. (46); Kastelčevo pismo Prešernu 19. VIII. 1848. (49); Vrazovo pismo Smoletu 3. XII. 1840. (55); Laschanov sonet „*An Freund Dr. Prehörn*“ (56); Kastelčev prepis iz Palingenija (57).

⁹ V Lj. Zvonu 1909./63 (Dr. J. Lokar): „V Bleiweisovi književni zapuščini se nahaja tudi Prešernov rokopis njegovega znanega soneta: *An böser Wunde leidend muß entsenden*... Akrostihide nima zaznamovane. Od onega, ki ga je objavil L. Pintar v Prešernovih nemških pesmih, se razlikuje v sledečem: namesto Alcides ima Alcicens, n. erliegen, wenn der Seher nicht gelogen — erliegen darf, wenn Seher nicht gelogen, n. Chorwölff — christlich. Spodnji desni vogel rokopisa je odrezan, torej mesto, kjer je bil skoro gotovo Prešernov podpis.“

Bleiweis navedel v Letopisu. Pozabil je pač nanji; saj jih že od l. 1849. nadalje ni bilo več med rokopisi, ker jih Bleiweis ne omeni nikoli več poslej v svojih izjavah o Prešernovi literarni zapuščini.

Ta dva rokopisa Prešernova nam je torej iz njegove zapuščine, prejete iz Dagarinovih rok, izgubil — Bleiweis. Ali v tiskarni ob tisku, ali kesneje ob korekturi? Ni jih več! Odprto pa je vprašanje, če morda razen teh dveh ne pred letom 1875. li še kaj drugega, — česar ni objavil? In odprto je še tudi drugo vprašanje, če ni bila namreč Ernestina o tisti priliki na Dunaju odstranila morda še kak rokopis več, ki ga je morda Bleiweis 1. VI. 1876. bil sicer poslal drju. Pogazhniku na Dunaj, a tudi ne omenil v svoji objavi ter s tem, prav s tem onemogočil — kontrolo. Opozorim naj tu le mimogredé na tisto „rdeče štetje“ v zgoraj podani tabeli! Sestavi si številke, in — kaj se ti odkrije?

Za Bleiweisom pa še — Levstik.

Če je pri Bleiweisu vpijoča priča — objava v „Novicah“, je pri Levstiku kričeči glas — signatura; tisto plavo štetje od 1 do 57.

Dr. Josip Starè je l. 1887. po smrti Levstikovi ugotovil: *manjka št. 1, 5 in 22.* In Levec je 4. XII. 1887. potrdil: „Prejel, — razen št. 1., 5. in 22.“, ter pripomnil potem L. Pintarju 13. II. 1896.: „Iz Staretove opazke na notranji strani prve platnice vidiš, da je najbrž že Levstik izgubil št. 1., 5. in 22.“ Najbrže torej! In to izgubo sta ugotovila dr. Starè in Levec iz preprostega dejstva, da so v posmrtni ostalini Levstikovi našli poedine kose Prešernove zapuščine signirane, s plavim pisalom štete do številke 57.

Datum, ki nam prvič točno potrjuje to signaturo, je Levčev datum 4. XII. 1887. ob prevzetju Prešernove zapuščine za Ernestino iz rok upraviteljev posmrtno ostaline Levstikove, drja. Josipa Stareta in Emila Gutmanna. Seveda je ta signacija pa že starejša. A kdo je njen avtor, ter kedaj in iz kakega povoda je nastala, o tem molče vsi viri in tudi pisava neznane docela neugotovljene roke, ki je zbornik signirala. Ves trud mi ni doslej odprl teh trdno zabitih vrat! Le eno je nedvojbeno: Levstikova tista pisava ni!

Vendar pa je mogoče ugotoviti, da je to štetje nastalo v rokah Levstikovih, dasi ne z njegovo roko; a nastalo nele po 8. VIII. 1877. kot dnevju Levstikovega prejetja zapuščine Prešernove, ampak po dnevju Ernestininega pisma z dné 10. 11. 1877., ki je bila ž njim doposlala Levstiku iz Maribora tisti nemški sonet o Kopitarju. Zakaj? Ker je v zborniku tudi ta sonet tekoče signiran (s plavo številko 24), brez vsakega sledu, da bi bil v že prej izvršeno štetje kakorkoli kes-

neje pridodan in dodatno ustavljen. Nastalo je torej to štetje v tisti dobi, ko je bila „zapuščina Prešernova“ pri Levstiku, ker po 8. VIII. 1877. in pred 4. XII. 1887.

Prede pa je nam neznani signator rokopise s plavim signiral, jih je uredil po gotovem principu: in sicer očitno — kakor je iz primerjanja povzeti — po Bleiweisovi objavi Prešernove zapuščine v Letopisu Matice Slovenske za leto 1875.; iz česar sledi, da je bil neznani avtor tiste plave signature literarno izobražen mož. Uredil je namreč v Prešernovi zapuščini vse rokopise po istih treh skupinah ter v vsaki izmed njih po isti zaporednosti kakor Bleiweis l. 1875. Najpoprej je namreč zbral vse slovenske pesmi: a) z bohoričico, ter potem b) z gajico; tem pa je pridodal povsem pravilno še na koncu obadva Kastelčeva prepisa Prešernovih sonetov („Blo Mojzesu“ & „Je od vesel'ga časa“) — v gajici! Nató sledé nemški soneti Prešernovi v isti zaporednosti kakor jih ima Bleiweis v svoji objavi l. 1875.; a na koncu pa, izvoljenem: načelu povsem dosledno, najpoprej še nemški, z lastno roko Prešernovo pisani epitaľ Korytku, ter za njim s tujo roko prepisana nemška elegija Prešernova „Dem Andenken des M. Zhóp“, v čemer je bil pri urejanju bolj dosleden od Bleiweisa, ki je ta rokopis uvrstil povsem samovoljno kot nekako izjemo pod skupino „Nekatere pesmi družih“. In ravnotakó je naš neznanec uredil tudi III. skupino povsem po Bleiweisovi objavi: najprej „pesmi družih“ avtorjev v isti zaporednosti záse, za njimi pa „dopise“, vse prav takó kakor Bleiweis l. 1875.; — le da je Levičnikovo pismo prestavil na 41., Gajevo Korytku pa za Bleiweisovi pismi na 54. mesto, ter da je Vrazova pisma uredil kronološko, vštevši tudi pismo Kastelcu ddto. 10. VI. 1837., ki ga je Bleiweis izpustil (45—50). Za Vrazovimi je vplel na 51. mesto Kastelčevo pismo Prešernu, ki ga Bleiweis ni omenil v svoji objavi. Slednjič pa je postavil še tri kose (55—57), ki jih je Bleiweis zamoľal, a so bili navzlic temu še v zborniku, na konec; prav dosledno takó na konec kakor že v poprejšnjih odstavkih enake, v objavi Bleiweisovi l. 1875. nenavedene rokopise.

In od teh 57 signiranih „številk“ so ob smrti Levstikovi našli in ugotovili, da manjkajo tri: 1., 5., 22., — brez sledu, kam so izginile.

Pa se mi je tu primerilo, da mi je l. 1903. Emil Gutmann, ki je takrat bival v Gorici, izročil nekaj Čopovih in Prešernovih rokopisov: znano nepopolno zbirko pisem Čopovih „a—m“ in pa 8 lastnoročno Prešernovih kosov, ter mi povedal, da so vsi ti manuskripti iz posmrtné ostaline Levstikove. In našel sem, glej, tam med rokopisi Prešernovimi tudi začetni kos, fragment „Parisine“, ki je imel v desnem zgornjem

voglu plavo št. 5. V objavi tel, pri Gutmannu najdenih rokopisov sem v Zborniku Maticе Slovenske V. (1903.) nameraval ta fragment izpustiti; a uklonil sem se nasvetu takratnega urednika L. Pintarja, ki je potem tekstu sam pridejal (na str. 131.) pod črto opombo: „Tega fragmenta nadaljevanje, ki se začinja z verzom ‚Sromaka v lkalo trehne znak‘, konča pa z verzom ‚Dovoli on mu proshne te‘, se nahaja pod št. 6 in 7 one rokopisne ostaline, ki je sedaj last g. Bamberga.“ Takó je torej že L. Pintar l. 1903. opozoril na to dopolnitev. Ni bil torej Levstik izgubil iz Prešernove zapuščine te številke 5., ampak le založil jo je bil v svojem „Gradivu za Prešerna“, kjer jo je naknadno, po izročitvi z dné 4. XII. 1887., še z drugimi, od drugod izvirajočimi rokopisi Prešernovimi našel pri podrobnejšem pregledovanju E. Gutmann, ki jo je potem o Božiču l. 1904. sam osebno vrnil Pintarju v zapuščino Prešernovo. Zató danes tista, po smrti Levstikovi pogrešana številka 5: tam ne manjka več.

Primerilo pa se mi je nadalje, da sem dné 10. XI. 1915. srečal v arhivu Ljubljanskega magistrata (kot nekak kuriozum na steni v steklu obešen) nemški lastnoročni rokopis Prešernov: „Resignazion“, — s plavo številko 22 v zgorajem desnem voglu lista. Odkod ga je dobil arhiv? In našel sem tam v debelen: zapisniku, ki ima z arhivarja Aškercu roko naslov in letnico: „Predmeti za bodoči mestni muzej (1909.)“ vpisano z isto roko opombo pod točko 26.): „Nemški prevod Mickiewiczovega soneta ‚Die Resignation‘. Prevod Prešernov. Prilepljen na steklu — Kupil župan od nekega dijaka.“¹⁰ In doznal sem nadalje, da izvira ta nakup iz zapuščine prof. Ivana Vrhovca, znanega zgodovinarja († 19. IX. 1902. v Ljubljani).¹¹

Izvor je torej izpričan. A ne pa vir in način pridobitve. Ali je Vrhovcu dal ta rokopis Levstik sam? Ker je štet s plavo številko 22., in ker ga ob smrti Levstikovi ni bilo več v zborniku Prešernove zapuščine, je moral preiti v Vrhovčeve roké za Levstikovih živih dni: med 10. XI. 1877. in 16. XI. 1887., t. j. med Ernestininiim pismom in Levstikovim smrtnim dnevom. Profesor Vrhovec pa je za tel dni res

¹⁰ Bil je takrat župan ljubljanski Ivan Hribar. (Anton Aškerc † v Ljubljani 10. VI. 1912.)

¹¹ Potrdil mi je to njegov sin g. Alfonz Vrhovec, ki je bil sam, takrat še dijak, ponudil (po posredovanju sošolca A. Kozinca) ta Prešernov rokopis, takó v steklu kakor je še dandanes, za 20 K v nakup arhivarju Aškercu. Pripovedoval mi je tudi, da je sam našel ta rokopis v očetovi zapuščini, v zaboju med drugimi papirji; da pa ne vé, odkod ga je dobil oče.

služboval v Ljubljani, od 16. IX. 1881. do 22. IX. 1886.,¹² in res občeval, kakor mi pripoveduje g. dr. Jos. Starè, osebno z Levstikom. Globlje stvãri ne moremo do dna. Bila pa je to že izredna prijaznost, če je Levstik odstopil komu tisti rokopis. A da ga je odstopil, ga je pač k temu moglo nagniti le dejstvo, da je bila Prešernova „Resignazion“, kakor kaže gori podana tabela, dvakrat zaporedoma v zapušcini Prešernovi, in sicer pod šte. 21. in 22. V svojem „Gradivu za Prešerna“ ga omenja Levstik, kakor da bi bil v „zapuščini“ le v enem izvodu: „Vrha tega se nahaja v cenzurnem sešitki¹³ in v rokopisnej ostalini Prešernovi.“ Ali je pisal to Levstik torej po podaritvi rokopisa profesorju Vrhovcu? Želeti bi bilo, da bi mestni magistrat ljubljanski odstopil ta rokopis, znanstvu ter spominu Levstikovemu in Prešernovemu na ljubo, spet v „Prešernovo zapuščino“ licejski knjižnici v Ljubljani.

Preostane nam pa še pogrešana številka 1.! Kateri rokopis Prešernov in sploh kaj je bila ta številka? Iz podanega tabelarnega pregleda bi se na prvi videz sicer zdelo, da je številki 1. v plavem štetju odgovarjala številka 1. v objavi Bleiweisovi, — ter da je bila tista sedaj izgubljenã šte. 1. torej „Pešem od sidanja zerkve na Shmarni gori“. A temu ni takó. Dognali smo že, da Levstik tega rokopisa ni videl v izvorniku nikoli, ampak da ga je poznal le iz prepisa Arkovega. Saj ga je, kakor s pismi dognano, podarila že l. 1876. na Dunaju Ernestina drju. Pogazhniku, a ta pa 22. XI. 1877. prof. T. Zupanu, ki ga je poslej skrbno hranil v svojih rokah do dandanes. Ob času tistega signiranja Prešernove zapuščine s plavim štetjem 1—57 za Levstikove posesti torej tega rokopisa sploh ni moglo biti več v zborniku. In res, — rokopis g. prof. msgr. T. Zupana nima ne plave številke 1., ter sploh ne nikake signature, kakor sta jo imela poslej spet najdenã rokopisa 5. in 22.! Morala je torej šte. 1. v tistem plavem štetju 1.—57. biti neki drugi rokopis. A kateri? Ne iz primerjanja z objavo Bleiweisovo v Letopisu M. Sl. 1875., ne iz Levstikovih opomb v njegovem „Gradivu za Prešerna“ nam nikakor ni mogoče dognati, kaj bi bil ta rokopis Prešernov. Iz mesta, kjer je bil v zapušcini izvrščen kot šte. 1., bi se dalo sklepati le, da je moral biti to lastnoročen rokopis Prešernov neke slovenske pesmi njegove — v bohoričici. A katere? Bleiweis jih našteva le šest takih; izmed teh šest so danes v zborniku še štiri, ker „Pešem od sidanja“ in pa „Tri shelje“ ne več. A o teh dveh smo

¹² Perušek R., Ivan Vrhovec. (Jahresb. d. I. St.-Gymn. Laibach, str. 21/27.)

¹³ Takó nazivlje Levstik cenzurni rokopis „Poezij“ Prešernovih, ki ga hrani muzej v Ljubljani.

dognali, da sta šle svojo drugo in drugačno pot. In če bi bile štev. 1. pa vendarle „Tri shelje“? Stale bi potem na 5. mestu: med „Sdravízo“ in „Parisíno“! Torej ugovarja tudi to taki možnosti! Ni povsem tem-takem torej druge domneve, kakor da je morala ta številka biti rokopis kake pesmi, ki jo je Bleiweis med slovenskimi zamolčal, kakor je zamolčal med nemškimi Korytkov epitaf; ali pa da je bil ta rokopis duplikat kake take pesmi, ki jo je Bleiweis sicer navedel, a brez označbe, da jo ima zapuščina dvakrat, — torej kakor ob „Sdravíci“, ki jo našteva Bleiweis le enkrat pod štev. 6., dasi je v zapuščini v dveh rokopisih (4 a in 4 b). V tabelarnem pregledu bi torej moral biti med Bleiweisovimi številkami 1. in 2. pravzaprav odmor, prazna vrsta: „neznan rokopis, izgubljen, — odgovarjajoč številki 1. v plavem štetju“.

Toliko o „izgubi“ torej tistih treh signiranih rokopisov štev. 1., 5. in 22. iz Prešernove zapuščine.

Kakor pa nima rokopis „Pefmi od sidanja“ na Okroglem še tiste plave in sploh nikake signature, pravtako nima plave in sploh nikake signature pa tudi ne naše „Korytkovo pismo Blazniku z dné 15. XII. 1838.“ In ta fakt se z vsemi našimi dosedanjimi ugotovitvami in izvajanjem povsem ujema! Priča nam ta fakt, da tega „pisma“ ni bilo, kakor ne „Pefmi od sidanja“, ob času postanka plave signacije v Levstikovih rokah. Potrdilo nam je torej ta fakt tudi še od nove strani, da je Ernestina odstranila tisto „Korytkovo pismo“ iz zbornika že prej, že tam na Dunaju, — ter ga imela torej v tisti izločeni deseterici pri sebi tam v Mariboru.

In potem? Iz Maribora se je Ernestina preselila v Ljubljano l. 1879., ker se je stric Martin, ko mu je bil Pajk odpovedal službo, po kratki službi v Celovcu nastanil v Ljubljani. „Am 8. Februar 1879 kam ich um 9½ Uhr Abends in Laibach an. Am Bahnhofe begrüßte mich zuerst Klein, dann der Onkel. — Als wir zum ‚Kaiserwirt‘ kamen, befand sich auf einmal Levstik neben mir und begrüßte mich auf das freundlichste...“ Tako poroča Ernestina sama v istih svojih „Erinnerungen an Levstik“ In ostala je poslej do svoje smrti (3. XII. 1917.) v Ljubljani, ter se, kakor vemo, po prigovarjanju svojega strica Martina 27. IV. 1879., neke nedelje, seznanila s Cimpermanom. Določiti nam je torej mogoče, da je Ernestina posodila „Korytkovo pismo“ in pa „Tri shelje“ Cimpermanu med 27. IV. 1879. in 20. III. 1882., ko je ta že ponudil Levcu obadva rokopisa v objavo. Vendar pa je mogoče že kar od vsega kraja sklepati, da nam bo datum iskati bliže dnevu Cimpermanove ponudbe, ker v svojih večnih stiskah ni imel

*mnogo nevolno povelje - ker domneve tudi niso izpricane niso
gl. opazko sta 714,*

navade Cimperman bogvečakó dolgo hraniti „za bregom“ takih stvari, ampak je silil ž njimi takoj v objavo. Ko je bil n. pr. prejel po surti Razlagovi († 5. VI. 1880.) 23 pisem Razlagovih, ki mu jih je za novo leto 1881. „podarila v spomin — dné 31. decembra 1880. I. Ernestina Jelovšek“, je Cimperman že 18. VII. 1881. stavil Levcu prvo ponudbo za njih objavo. In ko je bil 29. XI. 1881. umrl Bleiweis, je Cimperman že koj začetkom l. 1882. poslal 12 izbranih pisem njegovih Levcu, ki mu jih 14. II. 1882. že vrača v predelavo predgovora. In če takoj po odklonitvi Bleiweisovih pisem ponuja že 20. III. 1882. Cimperman Levcu „Korytkovo pismo“ in Prešernove „Tri shelje“, moramo domnevati, da je oboje prejel od Ernestine šele istega leta, — morda spet za novo leto, kakor lansko leto Razlagova pisma.

Takó smo pri zadnjem mejniku, ki se dá tu dandanes doseči, in ki ne bomo mogli preko njega, dokler ne najdemo — novih dokumentov o stvari. Glavno vprašanje te razprave pa je že tudi z dosedanjsimi dospelo do svojega odgovora. In to je bil pravzaprav edini cilj!

PASTUŠKIN:

ROMAR.

Odkar si šla od mene, brez miru
vse od postaje romam do postaje,
vse najine posečam svete kraje,
ki sva po njih ljubila kdaj se tu.

Po vseh še vonj je cvetnega prahu,
ki ga ljubezni žarka roža daje —
naj v gore, v sela grem, naj v tihe gaje
sedevat sredi mehkega mahu.

Kako to romanje je slast in muka,
če roma človek sam! Dveh treba, dveh,
da sama slast se pod nebo razuka!

Še posvetiva — pridi! — v krajih teh
božjih poti za sina in za vnuka
v teh vsega blagra polnih mladih dneh.

i. dr.), pri petih je pa pozabil kar na cele verze (III., 38). Tudi med „Oponujami“ bo pogrešal preprost bravec še marsikakih pojasnil.

Na kratko bi lahko rekli, da služi Golarjeva izdaja Levstikovih pesmi lahko za primero, kake ne smejo biti „poljudne ljudske izdaje“. Tudi tem bi morali biti vzor Prijateljevi antologiji Aškerca in Stritarja. *Fran Erjavec.*

Moderna francoska lirika. Izbral in preložil *Anton Debeljak*. V Ljubljani, 1919. Založila in izdala „Omladina“.

„Navodilo pri izbiri mi je bil lastni okus, marsikateri sloviti pesnik ni vpoštevan, ker mi je včasih nedostajalo besedil, včasih pa se nisem čutil zmožnega, prevesti dostojno kake težje jorme.“ Navzlic tej navidezni opravičbi, ki je na koncu jedrnatega in preglednega uvoda pričujočega „cvetobera“ (podobnih kose-skizmov najdeš nemalo v tej knjigi), pa se ne pomišljam trditi, da nedostatek besedil ali nezmožnost, dostojno prevesti kako težjo pesem, ni še nikakr tehten in zadovoljiv razlog, ki bi naj opravičil vse pomanjkljivosti pričujoče zbirke. Knjiga, ki izide v javnosti, mora biti v vsakem oziru neoporečna. Kot prvo moram poudariti, da vsakemu avtorju odmerjeno število pesmi nikakor ne odgovarja stališču in pomenu, ki ga zavzemajo posamezni pesniki v francoskem slovstvu in z ozirom na vpliv, ki so ga povzročili v razvoju evropskih literatur. *Baudelaireu* kot „početniku modernega pokreta“ bi moral prevajavec odmeriti na vsak način več prostora, in sicer z izbiro povsem drugih pesmi. Iz knjige „*Fleurs du mal*“ bi bilo treba prevesti vsaj: *Correspondances*, *La vie antérieure*, *Parfum exotique*, *Une charogne*, *Harmonie du soir*, *L'Amor et le Crâne*, ki podajajo kolikor toliko zaokroženo sliko tega svojevrstnega satanista, pevca gnilobe, razpadanja in rafiniranih samoopajanj iz strahu pred neizprosno usodo. Iz *René Ghilovih* pesnitev je prevajavec prevzel le eno pesem, dasiravno bi ta nenavadni umetnik posebej zaslužil dosti več pozornosti. Če bi za *Maeterlincka*, ki je izdal le eno pesniško knjigo (*Serres chaudes*), zadoščale prevedene pesmi — dasiravno so vredne še večjega vpoštevanja, kakor tudi njegov prvinski, narodni liriki soroden način izražanja, ki ni ostal brez posnemavcev (*Mauclair!*), se mi pa zdi *Verlaine* naravnost oskubljen, ker si po prečitaniu njegovih pet pesmi ne moreš ni daleko ustvariti one predstave, tako značilne za celotnega *Verlainea*, ki se je po vseh zablodah in zmotah povzpел potom molitve do Boga in o katerem je rekel *A. France*, da pride morda čas, ko bodo v *Verlaineu* spoznali največjega pesnika svoje dobe. Od njegovih pesmi pogrešam posebno znano *Chanson d'automne* in vse akorde mesečinske poezije (v zbirkah *Fêtes galantes*, *Romances sans paroles*), za pesnika posebno značilno: *Gaspard Hauser*, pesmi pomirjenja (kakor: *Le ciel est par-dessus le toit... in Le petit coin, le petit nid... in odlomke iz zbirke *Sagesse*. — Nasprotno pa bi brez škode pogrešali marsikatero pesem manj samoniklih umetnikov, bodisi, da niso tako značilne ali za avtorja ali za francosko liriko, in tonejo v morju epigonske poezije. Med te bi uvrstil posebno *Greghovo* *Neznanemu Bogu*, *Magre*: Moška dopadljivost, *Moréasove*: *Stance*, *Régnierjev* *Očitek*; tudi *Pierre Louysu* je z ozirom na vrstnike prostor prebogato odmerjen in število prevodov Bilitirnih pesmi ni v nikakem razmerju s stališčem, ki ga za-*

vzema Louys v francoski liriki, saj je sedaj skoro pozabljen in osamljen, dasiravno je mnogo obetal. Zato pa je po krivici izostal *Laforgue* in tudi *Kahn* in *Van Lerberghe* — slednja dva vsak z eno pesmijo — imajo še marsikatero poslovenitve vredno umetnino in so važni zastopniki simbolizma.

Prevodi napravljajo kljub prav dobro uspelim posameznostim precej vtis okorelosti. Oni prvotni sveži ton, ki zveni iz originalov — v slovenščini hrešči. Temu je vzrok predobesedno prevajanje. Priznati moram, da se je prevajavec silno trudil, da bi se ne oddaljil od izvirnika in se je vsled tega preveč oziral na posameznosti, celota pa je razbita; marsikatera cvetka, ki jo je presadil iz francoske zemlje k nam, je tu izvenela in izdehtela in spominja na posnetek iz papirja. Tudi ritem je na raznih mestih ubit, ali pa se tekom pesmi prelomi. Ponekod je žrtvoval dobri ritni stavkov smisel. Zelo ponesrečen je prevod L. Delarue-Mardrusjevega *Speva strasti* (*Chant de la passion*). Omenjam le glavnejše napake: *avec desclous dans ses deux pieds* — sè žebli... na nogah *jadnih*; *Et Madeleine: „Maitre, vois ton état! Vois ta mère et vois ton apôtre!“* — ona pa dé: „Gospod, ne boste dolgo, ti, apostelj ni mati bleda ta!“; „*Tous les tiens se noieront dans ce tiède chagrin*“ — „Ta gorki jad, tvojci se skrušijo pod njim“ (v sloven. je namreč plastičnost prisodobbe čisto zabrisana); „*Moi, j'avais sur tes pieds répandu mon parfum, croyant t'embaumer jusque'à l'âme*“ — „... da odišam te nežno“. V 13. kitici pa je prevajavec svetopisemsko Magdaleno prekrstil v Magdo, kar bi sicer čisto dobro pristojalo kaki travestiji, ni pa umestno tu. V takem tonu je tudi: „*Tu croyais n'avoir fait q'une dure promesse de paradis après la mort*“ — „Ti si menil dati jim le trdo *zastavo*, da v raj nekoč se *spravijo*“. Kako neslovenski in prisiljeno skovan je stavek: „*Dal nisi pred mano se v beg*“ — „*O toi qui ne me craignais point*“; in v originalu izzveni konec v vzklik: „*O Jésus, éternel amant*“, ki je poudarjen, dočim stoji „*Meurs!*“ v začetku kitice, kar je v prevodu obratno, vsled česar je smisel močno izpremenjen, ne glede tudi na silno neokusno slovenitev „*amant*“ z „*ljubec*“. Podobne neokusne slovenitve mi nehote zbudijo sumnjo, da prevajavcu večkrat odpove čut za besedo, nje zvok in smisel. — „*Ah! laisse-moi, ce jour encor, songer en larmes*“... (F. Gregh: Dialog) je nekaj popolnoma drugega kot slovenski. „*Ah!* pusti mi še danes *objokane* sanje...“ „*Molitev izustiti*“ — „*des mains jointes pour la prière*“ (Gregh: Neznane Bogu, 2. kitica) je spet le zaradi rime privlečena raba. V toli slavljeni in posnemani Guérinovi pesnitvi „*Francisu Jamesu*“ je tudi verz „... *l'herbe pousse dans le jardin autour du puits et du laurier*“, ki se glasi v slovenščini „*plevel izkorišča na vrtu krog vodnjaka prsti slednjo ped*“ — neupravičeno raztegnjeno in prozajično opisovanje, ki navzlic temu manj pove. V Heroldovi „*Stolni cerkvi*“ se dva verza (v 2. kitici) glasila: „*Včasih kobilica scvrči pred vrata glavna. Hram spi. Niti dih ne trči ob okna slavna*“ — a v izvirniku „*Seul, parfois, vibre un vol de sauterelle. L'église dort. Pas un souffle qui la querelle...*“ Končni stih predzadnje kitice v Houvilleovi *Tolazbi* ni v primeri z originalom dovolj točen: „*onih, ki srečni so, nikdar ni svet pozaal*“ — „*ceux là qui sont heureux, ils n'ont pas existé*“, kar pomeni, da so srečni le oni, ki sploh rojeni niso, ne pa, kot bi sklepal po prevodu, da srečnih svet ni hotel poznati. V naslednjem stihu pa sem se moral nehote nasmehnuti slovenitvi „*amère étude*“ — „*bridka študija*“, podobno kot onemu „*odrezal bi se jaz*“ — „*je dirais*“ (v Jamesovi „*V kratkem pojde sneg...*“).

Nasprotno pa se je drugi del prevajavcu mnogo bolj posrečil in če tudi v prvem zaslužijo pohvale prevod René Ghilovega „Odlomki“, kjer se je slovenitlju posrečilo s spretno sestavljenimi verzi in z neobičajno rabljenimi asociacijami zbuditi v čitatelju vtis, ki ga vsiljuje izvirnik: doživeti nejasno valovanje eksotične godbe. Uspeli so tudi prevodi Bilitinih pesmi, kakor tudi Maeterlinckovih (posebno zadnja). Med posrečene štejem ravnotako Mallarméjeve, Marinettijeve, Maclairjeve in Moréasove stihe (poudariti moram, da me je melodijoznost prve kitice Moréasovih „Spominov“ še veliko bolj opojila kot izvirnik). Tako tudi Quillardjeve „Razvaline“, Régnier, čigar „Vzprejem“ ima pegice, kot: „da me je skoro sram, ker se čutim ves šibek, star in *pri tleh*“ — „je me sentais courbé et j' avais presque honte d' être si vieux“, „z vso težo ur, ki *odbegajo*“ — „de tout le poids des heures *mortes*“. Prav zadovoljivo se čita glasovita „Vaza“, ki ni za prevajavca vsled prekipavajočega ritma in bogastva izrazov nič kaj lahka naloga. Motijo jo spet male neskladnosti, kot n. pr.: „Mlačne nje usta *obrasnejo* moje lice“ — „et je sentis sa bouche tiède sur ma joue“ (A. Schmidt — Hallensee: Und ihren warmen Mund fühl' ich auf meiner Wange) in „okrenil sem se s *čelom*“ — „et je tournai la *tête*“ (A. Schmidt — Hallensee: „ich wendete das Haupt“). Tudi ko sem v „Očitku“ čital sledeče verze: „Imel moje telo, moj obraz in srce ste ... *gledal* ste me uničeno ... Če ste tako me nago, plaho *sit snil* v krčeviti, objem, ne da bi vaše ljubezni zamik zavrnil ...“ sem se spomnil na ljubljansko slovenščino in sem se začudil, kako je prišla v poezijo. Zadnji stih 2. kitice — Retté „Prišla si ...“ — se glasi v originalu: „Tu restes la princesse et la seule *prîée*“, dočim pomeni slovenski „sama ostaneš carica *vseh prošernih*“ nekaj povsem drugega. Tudi „Podoknica“ (od istega avtorja) se čita gladko, dasiravno so v izvirniku zadnji trije stihii mnogo bolj valoviti vsled vedno na začetku stoječe, ponavljajoče se besede „l'eau“. Nadalje so posrečeni prevodi „Slavospev vetru“, povečini Rimbaud, čigar „Pijani čoln“ ima težko prelozljiva mesta. Tudi Rodenbachove elegije tečejo gladko. Seveda moram poudariti, da je ritem pri vseh pesmih često samovoljno spremenjen in da nebitvenih pogreškov sploh ne omenjam. To velja tudi za vse naslednje prevode, izmed katerih opozarjam osobito na Verhaerenove ditirambe, ki jih tudi v slovenščini odlikujejo krepki stihii in sila ritma (omenim pa, da je slovenski stih na koncu „Napora“ prav šibak „kakor zazdi se ji boljše“) v nasprotju s krepkim zaključnim poudarkom v izvirniku: „D' après une autre volonté“. Izmed Verlaineovih pesmi je posebno posrečena „Klavir“, čb kateri pozabiš, da je le prevod.

Zbirka v splošnem sicer razodeva prelagateljev trud in skrb in najboljšo voljo, toda pravega uspeha ni mogel doseči, čemur je vzrok ravno to, da je pričujoča antologija delo le *enega* prevajavca; nasprotno bi morala biti vsaka taka zbirka plod različnih sotrudnikov, kajti vsak je vendar razvit v svojo smer, vsled česar bo umel, vzljubil in znal v svojem jeziku podati le dela onih umetnikov, ki so njegovi duši sorodni. Tako so sestavljene tudi druge podobne antologije, n. pr.: H. Bethge, Die Lyrik des Auslandes in neuerer Zeit, Gundlach, Franz. Lyrik, ali naša Ruska antologija. — *Miran Jarc.*

France Anatole: Pingvinski otok. Poslovenil Anton Debeljak. Ljubljana. Tiskovna zadruga. 1920. 283 str.

Debeljak je znan kot izvrsten poznavavec francoskega jezika in literature; prevedel je dolgo vrsto znamenitih francoskih del, med njimi Flauberta in Coster-

ja, ki še čakajo tiskarja. Zato je radovednost, s katero vzame človek prvi njegov prevod v roke, umljiva. Neprijetno je potem človeku tem bolj, če mora, ko je ta prevod prečital, odkrito priznati: če je vse to res, kar sem v tem prevodu samem (na str. 274—283) in drugod čital o finem ironiku Franceu, potem je razmerje med prevodom in izvirkom nekako tako, kakor razmerje med starimi grškimi novci in njih barbarskimi plagijati. Vzrok za to ne tiči toliko v Debeljakovi lenobi ali nezmožnosti, kolikor v svojevrstnem ustroju njegovega čutnega sistema (za finejše estetične vrednote je popolnoma top) in v nekaki čudni praksi, ki ga sili na paradokсна pota. Tako smo dobili prevod, ki je poprek neokusen, neužiten, mestoma pa brez posebnih pomočkov naravnost neumljiv.

Del njegovih napak izhaja iz dejstva, da je — nevedé — presuženjsko lepel na francoskih konstrukcijah: „maitre de la maison“ mu je vsled tega seveda „hišni gospodar“ (X), kakor mu je „maitresse de maison“ (220) „hišna gazdarica“. Menda pa se prav tukaj kaže usodna Debeljakova zmota, ki je ves prevod skvarila. On se namreč, dasi prevaja, boji, kakor živega vruga, vseli besed, ki so znane in splošno umljive. Za njega ima beseda svoj pravi zvok šele tedaj, če je kolikor mogoče nenavadna ali naravnost eksotična. Zato si ne upa zapisati besede „gospodar“ ali „gospodinja“, ki jih že vsak hlapček pozna. Zato ne pravi „tako“, ampak „takisto“, ne „krst“, ampak „krstitev“, ne „žrtve“, ampak „posvečenine“, ne „samostan“, ampak „monastir“, ne „pismonoša“, ampak „listonoša“, ne... toda primerov bomo videli še dovolj. Vsi se dajo reducirati na Debeljakovo formulo: ne piši umljivo, ampak kolikor mogoče „neumetno“! Zato si ne upa prevesti „d'une manière intéressée et frivole“ z „nekam pristravsko in lahkomišelnost“, ampak reče rajši: „nekam koristolovsko in frifasto“! Zato piše: „Eri so bili za rimski koledar, drugi pa za grški časovnik, in grozote časoslovnega razkola so razjedale samostan (65)“. Izvirnik je za preprostega Slovenca, ki je absolviriral srednjo šolo, mnogo bolj umljiv: „Les uns tenaient pour le calendrier romain, les autres pour le calendrier grec, et les horreurs d'un schisme chronologique déchiraient le monastère“. Tukaj se nam v praksi kaže drugo glavno Debeljakovo pravilo, ki slavi v tem prevodu prave triumfe, kaj triumfe, pravcate orgije!

To pravilo se glasi: ne ponavljaj se! Če si zapisal besedo „koledar“, jo smeš zapisati šele kje v sledečem poglavju, prej bogtevaruj! France se ne straši besede „calendrier“ dvakrat zapored — in on je vendar mož, ki ve, kaj je stil! — Debeljak pa se je boji, zato vzame rajši „časovnik“ (dasi bi lahko rekel kratko: „drugi pa za grškega“) in „časoslovni razkol“ je napisal samo zato, ker pozna Prešernove „pratkarje“, ki se jim je ravno zaraditega ognil. France govori v par poglavjih o nekem „dragonu“, ki ga vedno rabi, Debeljak misli, da mora varijirati in potrebuje za to tri besede: zmaj, pozoj, smok. Za čudovito posodo, ki je peljala sv. Maela k Pingvincem, ima ubogi France samo dvoje besed: „auge“ in „cuve“; kako jecljavo je to stilistično ubožstvo v primeri z Debeljakovo spretnostjo, ki je v plemeniti tekmi s Franceom za to „kamenito kad“ nabrala celih deset besed: brenta, čebriča, čeber, bačva, bedenj, nečke, kadunje, kad, korito, kadica!!! Kaka umetnost! In še kaka umeteljnost!! Ampak — v čem se je torej peljal sv. Mael k Pingvinom? Debeljak ne pomisli, da nam baš dejstvo,

da se ista glasovna skupina ponavlja v istih razmerah, dela kak jezik umljiv in da pelje pot, na kateri je on, naravnost v neumljivost! Popolnoma dosledno bi bilo po njegovi metodi, če bi ohranil še „auge“ in „cuve“, da bi bil tucet popoln. Njemu sta besedi umljivi, na druge pa tako ne misli! — In še na nekaj je pozabil pri tem primeru! France je tukaj skonštruiral ironičen „čudež“, ki je čudež samo za kakega pingvinskega kronista, za nas pa ne: kamenita kad (korito) lahko plava, brenta pa ne more, ker leži nje težišče previsoko!

Na mestih, kjer bi se ne bilo treba truditi, se je trudil, kjer pa bi bil trud potreben, ga ni ravno pokazal. Preko besed „forme“ in „formule“ je šel s tako lahkomišelnostjo, da je ustvaril stavke, ki so naravnost neumljivi. „Njena oblika je bila od tekočega leta“ je ravno tako umljivo, kakor „sa forme était celle de l'année“ — pri obojem si človek lahko misli to ali ono. In kdor razume v slovenskem prevodu teološki disput na str. 19.—21. in ni teolog strokovnjak, pa klobuk z glave pred njim! Tukaj navadnemu smrtniku še original ne pomaga mnogo. Vendar pa se najdejo lažji slučaji. Zamisliš se nad izrazo, da je slikar „prekinil“ tone barv (86), v izvorniku stoji „rompre les tons“, dà — „rompre“ pomeni „prekiniti“, to vem sam, ampak „prekiniti tone barv“? Thibaut mi pove, da bo to nekaj enakega, kakor „rompre les couleurs“ = mešati barve! Avtomobil je hrumul skozi pristave kakor „bahorin“ (126) — človek se kar zgrozi, dokler mu Pleteršnik ne pové, da je ta bahorin v ruščini to, kar pri nas „vihar, vrtinec“. Živa resnica: z izvornikom pred nosom, s Thibautom na levi in Pleteršnikom na desni pa umeš tudi Debeljakov prevod! —

„Merens“ bi se v „Popravljenih“ morala na vsak način popraviti v „Moerens“, ker je sicer ta zgovorna šala uničena: če je mož Combabus (Skopljenec), ni čuda, da je žena Moerens (Zalostna) in da nimata otrok, ampak samo osvobojenko, in še ta je Avitella (a vitella)! „Connaisseurs poudrés“ je prevedel z „namokani poznavatelji“ (86); kakor mora Nemeč prevesti „bezopft, zopfig“, tako za nas ne preostane drugéga, ko reči „staromodni, starokopitni“. „Virgile, qui a dit les travaux de la terre, les bergers et les chefs“ je prevod verza iz Vergilijevega epitafa: „cecini pascua, rura, duces“; zato bi se ne smelo prevesti „obdelovanje zemlje, pastirje in voditelje“ (91), ampak „vojskovodje, vojvode“. Slovencem bi pač bilo treba razložiti, kaj je „cabinet noir“ (245).

V delu, ki ga tudi ta prevod ni mogel uničiti, odseva fina ironija, ki jo je Debeljak precej pomazal s staro in moderno žurnaljščino svojega jezika: mlahav, brumen, činjenica, svedočba, ostrov, mik, propisan, životinja, obsij, pošlatal, ritnice, seljanka, ozbiljnost, istina, druga numara, presno seno, možakarica Sapfo, naredba (nam. uredba) itd. Vse to je poleg zgoraj označene „smokovščine“ dokaz, da se Debeljak v delo ni poglobil tako daleč, da bi ga popolnoma doumel in doživel, da bi zvenelo v njem in z njim, ker bi mu šele potem lahko dal spontanega, adekvatnega izraza v slovenščini. Takrat bi šele vedel, kdaj sme — če **treba** — porabiti kako manj navadno besedo: splošno občutje bi mu jo prineslo in bi mu povedalo, ali se bo s celoto spojila in tako postala umljiva, kakor se raztopi košček sladkorja v kozarcu vode. Tako pa smo dobili delo, ki se mu preveč pozna, da je opravljeno brez one vdane poglobitve in ljubezni, ki je potrebna za vsako delo, če naj res uspe.

J. A. G.

Euripides, Medeja. — Sa grčkog preveo M. Budisavljević; izdanje M. Mladjana, Zemun.

Grška drama je bila bistven del bogoslužja in mogočen izraz stare vere v stare bogove; tudi uprizarjala se je le na veliki Dijonizov praznik, ki ga je Peisistratos koncem 6. stoletja pr. K. obdal s sijajnim bleskom. Tiste dni je stopila tragedija prvič kot versko-ceremonijelen akt v muzični tekni med druge bogoslužne obrede. Ta pečat ji je ostal do kraja — vsaj na zunanje.

Trije so bili, ki so umesili kvas svetovni dramski umetnosti: prva dva — konservativca, pobožna oznanjevalca božje moči, umetnika-svečenika — Aischylos in Sophokles; tretji — revolucionar, prosvetljen socialist, zasmehovavec olimpskih čeh — Euripides. *Čeča, Puppe (Pet)*

Njegova doba ga ni umela; žel je le pičlo priznanja; zato se je zaprl vase; družbe ni iskal; od nikogar spoštovan se je zagrizel v delo; iz njegovih dram je žehel žar njegovega mrkega duha in palil je, da bi zdrobil družabni ustroj. Socialni prevrat v človeški družbi, izenačenje sužnja z gospodom, enakopravnost vseh slojev mu je bila vzor. Z gnevom je gledal sramotno odvisnost žene od moža in krivičnost družabnih uredob, ki so vrstile ženo med brezpravne stvari. Tu je iskal in našel svojim najboljšim delom tragičnih snovi. Z mitološkim plaščem je odeval svoje ženske tipe, nesrečno sodobno ženo je mislil. Euripides je ženski duši na stežaj odprl vrata v svetišče poezije. Njegove junakinje živé resnično življenje, polno najvišjih višin in najglobljih globin; zvesto ljubico srečaš in herojično mater, v tistem trpljenju jo vidiš in v razpaljeni strasti, neodločno in plašno, pa zopet v blaznem izbruhu sovraštva in ljubosumnosti, ki povzroči katastrofo. Značaj Euripidovih ljudi se na odru poraja in raste in dozori — bilo v dobrem, bilo v zlem; to mu daje prednost pred Aischyloom in Sophoklom, ki ne poznata razvoja značaja z dejanjem in iz dejanja; Euripides je do kraja realističen in zato najbližji moderni drami.

Umljivo je, da je Euripides na poznejšo dramsko umetnost mnogo vplival. Če kdo zasluži ta velikán dobrega prevoda. Slovenci smo še brez njega, kajpa; Hrvatje in Srbi so na boljšem; ne bo dolgo, pa bodo imeli vsega Euripida presajenega v domačo zemljo; trinajst dram menda že imajo; mnogo več jih pa ni. Pred kratkim je M. Budisavljević, ki je napisal že tudi par izvirnih stvaric, dovršil prevod Medeje. Oglejmo si ga nekoliko bliže!

Fabula: Jason pride na poti iz Kolhide, kamor je šel po zlato runo, z ženo Medejo in sinoma v Korint. Tam se zaljubi v Glauko, hčer kralja Kreonta in jo vzame. Kreon izžene Medejo; ta ga prosi za dan odloga; kralj ji ga dovoli. Nesrečna žena sklene v obupu in ljubosumnosti strašno osveto. Glauki pošlje plašč in dijamet v dar; oboje je prepojeno s strupom in očarano; Glauka si nadé nakit in ogrne plašč; strup in čar učinkujeta, Glauka v mukah zgorí. Oče ji hoče pomagati, pa sam pogine v plamenu. Da zadene nezvestega moža v srce, zakolje Medeja še otroka; nato se dvigne na vozu z dvema zmajema v zrak in izgine z mrtvima truploma v višavo.

Če preletiš prevod v eni sapi, mu skoro ni kaj reči: čita se šc koli. Posebno zadnji prizor v 4. dejanju, kjer opisuje glasnik Medeji Glaukino in Kreontovo

smrt, kaže tudi v prevodu precej sile. Vobče pa je prevod medel, marsikje smisel zvežen in skrivenčen, jezik hrapav, stih ohlapen. Primerjaj ga z izvornikom, pa se ti zdi, da imaš obledelo tapeto pred seboj. Res ne gre prevajati doslovno in prav ima Wilamovitz, če trdi, da bodi prevod metempsihoza pesnikove in prevajavčeve duše; a treba zadeti smisel in, kolikor se največ da, izčrpati lepote izvornika; da bodi jezik najobčutnejši instrument, ki s suvereno lahkoto izobliča in ugnete vsako misel, se razume po sebi. Vsega tega v našem prevodu ni. Neki ocenjevavec sicer baš to vrlino prevoda krepko podčrtava; pa se je urezal; ali pa sam sebi ne véruje. Slavospev je menda le reklamni trik. Kaj velja, da je bil izvornik prevajavcu samo pomagalo druge vrste! Ali pa grščini ni kos.

V prologu se omenja brod Argo, ki je „preletel“ (diapétomai) pot med „mrkima“ (kyanéas) simplegadama; ostra slika, ki ti z živo plastiko predočuje, kako se krivé veslače vesla pod nabrekli mišicami, kako ladja jadrno zdrči preko nevarnega mesta med črno razjedenima čeréma, ki se grozeče bližata z obeh strani, da bi zmečkali brod. Prevajavec pa mirno „prispede kroz Simplegade“; nič se mu ne mudi in skali nista kar nič mrki. E, pa ima vremena, a ko bi se bojeo! Tako se ne sme. „Theüs martýretai“ (s. 22) se pravi menda „kliče bogove za pričó“, ne pa „u pomoč“; sploh je na tem mestu par stihov čisto napek preloženih. Kako prozajično je prevedel „keitai ásitos“! Pravi, da Medeja, strta od ljute bóli „ni jesti neče“; ko bi vsaj rekel, da ne more! V izvorniku čitaš, da Medeja svoja otroka zasovraži in da ob pogledu na deco ne čuti več materinske blaženosti; v prevodu pa jih „gledat ne mari“. Takih banalnosti je koš ^{algebra} Original: doživela bi rada starost (pravi dojilka), če ne v razkošju, pa vsaj ^{bedenti} varno; prevod: ovdje ne bih kosti ostavila. Ali: kar prekorači mero, človeku ^{svikany} ne prinese sreče — prevod: gde j' previše, dobro se ne piše. To je lahko pregovor, toda v tragični stih ne spada posebno v lirski vložek ne. Še en primer; prevod pravi: nek nikar! ne da, ko je mudar čojk — izučit' deci nauk svaki, oh! Ze sinkopirani „čojk“ me neprijetno šegače; „oh“ pa izbije sodu dno; kdor si mora z „oh“-i pomagati, da „skuje“ verz, ni za ta posel; in če potvori izvornikov „samo pustite mi, da bivam v zemlji tej“ — v „na miru samo mene pustiti ti“, potem ne vem, v kateri del prevajavčevega telesa je metempsihoza stlačila ubogo pesnikovo dušo; k temu dajeta še končna zloga -ti -ti čeden zgléd kakofonije; kdor ne zna boljše, naj pusti prevajanje v miru.

Pa bodi dovolj, saj ni mogoče naštetí vseh nerodnosti. Omenim naj le še, da je prava nadloga v prevodu apostrof. Kakor kobilic ga je. Korske partije so sicer prirojene po domačem ritmu in imajo rimo, kar je čisto prav, pa kaj, ko zavijajo vsebino le predomače. Tragike prevajati ni karsibodi; muke je treba in trdega dela, da prevod vsaj nekoliko približaš izvorniku in da ne trapi ušesa.

Prevodu manjka kratek uvod o grški drami ali kaj. Vnanja oprema je tudi več nego skromna. Sicer pa — podčepini ni treba bogve kako zale posode.

A. Sovré.

◁ KRONIKA. ▷

Drama. Pod novim praporom, osveženi in pomlajeni, polni najlepših pričakovanj smo otvorili letošnjo sezono. Slovenski gledališki umetnosti se je končno posrečilo, da je uradno priznana in — kar je poglavitno — financijelno tudi dokaj dostojno podprta. Upravno in artistično gledališko vodstvo se je znatno razširilo in nadejati se je, da bo zamoglo na širši podlagi in solidnih temeljih vršiti svoj delokrog v procvit mlade slovenske Talije. Čisto pravilno je povedal Frid. Juvančič, sedanji upravitelj slovenske drame in opere, v „Gledališkem listu“, da bi podržavljenje Narodnega gledališča v Ljubljani moralo pomeniti za slovensko kulturo razvojni mejnik, zgodovinski fakt.

Dejstvo je, da Slovenija doslej gledališke umetnosti ni imela. Imeli smo pač gledališče, v kolikor smo ga potrebovali, imeli smo gledališke igravce, ki so postali bedni nezaposleni ljudje, kadar gledališča nismo potrebovali in na katere smo zrlí s čudnim, pomilovalnim neumevanjem; da, usoda nam je v svoji zlobni igri naklonila celo nekaj pravih in pristnih gledaliških umetnikov, ki so se — bog ž njimi — pravočasno poražgubili po svetu ali pa so s cinično trmoglavostjo in porogljivostjo vztrajali doma pri nas ter životarili kakor cvetje brez zraka, hiralí in veneli... Res, bog ž njimi, v kolikor so že na onem svetu, slabo vest imamo, kadar se spomnimo nanje! — Tako smo torej imeli malone vse, kar smo potrebovali, le enega ne: gledališke umetnosti. Te pa menda tudi potrebovali nismo, ker smo bili s svojo kobilico čisto zadovoljni; v oddih pa nam je služil kino in lajne v Tivoliju...

Ampak zdi se mi, da nas je malce, malce vendarle preobrazil strogi čas, ki je za nami. Zdi se, da polagoma doraščamo tudi potrebam svoje duše. Res smo še otroci in se jih ne zavedamo tako določno. S slepim instinktom gremo za lučjo, ki sije daleč, daleč. A nagon je v nas živ in ne umre več. In kadar oživi v nas še potreba, jasna, določna in zavestna, tedaj bomo dobili tudi tisto, o čemer domnevamo, da že imamo: prežlahnten biser v vencu slovenske kulture: slovensko gledališko umetnost.

Nemara je še daleka pot do tja. Nemara bo poteklo dotlej desetletje, nemara celo stoletje. Tako vsaj sem si moral zatrjevati, ko sem gledal letošnjo prvo predstavo — Ivana Cankarja komedijo v štirih dejanjih „Za narodov blago“. Tako neuspele predstave nisem pričakoval vzlic našemu notorično šibkemu in umetniško neoraslemu ansamblu. Ne glede na to, da se je centralna figura, nositelj komedije, žurnalist Julijan Ščuka, povsem ponesrečil, so bile tudi vse ostale vloge brezizjemno podane tako brezizrazno in brezbarvno, da ni mogoče govoriti o njih. Režija nam ni podala ničesar novega; gibala se je v čisto stereotipnih in šablonskih mejah, brez sleherne izvirne črte. Facit večera je bil, da je vzlic vsemu prizadevanju največjega slovenskega poeta, dramaturga

O. Zupančiča, komedija največjega slovenskega dramatika, Ivana Cankarja, po zaslugi njegovih neinteligentnih in neumetniških interpretov temeljito pogorela. Nauk večera pa je bil, da je slovenska gledališka umetnost še zelo daleč za slovensko dramsko umetnostjo. Kako naj se pod takimi pogoji razvija naša drama, ki ji ni dano, da bi se predstavila občinstvu na odru v dostojni obliki, — naj vedó bogovi. V tem pogledu me ni prepričala o nasprotnem niti slovenska uprizoritev „Anfise“ Leonida Andrejeva, ki smo jo malo poprej videli uprizorjeno po ruski družbi Muratova v sijajnih kreacijah gospoda Putjate in gospe Mansvjetove. Drama „Anfise“ je misterij gorečega ženskega srca, ki dogoreva pred našimi očmi in zastruplja s svojim bleskom svojo okolico. Motno bleščeča večča v somraku — ljubica in morivka. Z neskončnim, a zlaganim ponosom bega ta ženska svoj križev pot od postaje do postaje za svojo nagonsko sló do zadnjega, velikega in odkritosrčnega razočaranja. Kdo bi tu ločil laž od resnice? Vse je samó valovanje, motnjava čustev, razpoloženj, kapric, stavljenih v brezčasnost pod spektrum vsevečne in nedostopne usode. Zaman se zaganja vanjo brezskrbno vedri in lahkomišelní Fjodor Ivanovič, talentirani, duhoviti, modernizirani Rus iskavec, ki mu je že od vsega začetka zapisano na čelu, da se bo pogubil. Zakaj preveč kapricijozno senzitivni slabič je, da bi s krepko gesto moža-samokrotivca zaokrenil svoje življenje s stranpoti, kamor mu je spolzelo; skoro igraje se spusti v prepad... To težko, mrko dramo beganja in iskanja, ki vzlic svojemu modernemu neorealističnemu simbolizmu nosi v svojem osrcju sledove velike antične tragedije, je podala slovenska interpretacija seveda le v medlih, samo mestoma iskrenejših tonih. Dočim je ga. Šaričeva opremila Anfiso z vsem apartnim artizmom, izkristalizirala jo intelektualno in emocionalno, na zunaj in na znotraj, njen partner, Fjodor Ivanovič, svoje vloge ni doživljal, marveč je samó dokaj korektno prekrasnoslovil; tudi ostali se niso stopnjevali nad poprečnost.

Kot tretjo predstavo smo videli Milana Ogrizoviča dramo v treh dejanjih „Hasanaginica“, prosto dramatizacijo znane srbske narodne pesmi. Tudi Ogrizovičeva „Hasanaginica“ — velespev materinskega srca — ni pravzaprav drama, vzlic temu, da se je skušal avtor mestoma približati celó dramatičnemu realizmu, marveč predvsem dramatična pesem, ki se v originalu vestno in posrečeno prilega tonu narodnega verza. S slovenske prepesnitve je odpál své ves čar tega tona in zato bi absolutno ne bila nobena škoda, ako bi poslušali „Hasanaginico“ tudi s slovenskega odra v srbsko-hrvatskem izvorniku. Sicer pa je bila slovenska uprizoritev zanimiva samo radi tega, ker je v vlogi Hasanaginice po daljši dobi odsotnosti v tujini nastopila spet ga. Danilova. Danilova je iz tiste starejše šole umirjenega realizma, ki je dala naši drami lepo število porabnih, nekaj celó resnično umetniških interpretov. Vlogo Hasanaginice je nosila Danilova z vsem simpatičnim dostojanstvom notranjega prepričanja — v zlati sredi, brez globlje poglobitve na znotraj in brez zunanega pretiravanja, spodobno in korektno.

Družba Muratova je tudi v abonementu ponovila rusko predstavo Shawjeve komedije v petih dejanjih „Pygmalion-a“. Komedijograf Bernard Shaw, satir angleške družbe, je v tej svoji duhoviti koseriji prestavil tip bajeslovnega Pygmaliona v moderno londonsko famulijo in ga parodiral v osebi Higginsa, profesorja fonetike, ki pobere nekje na ulici divjo, prirodno, neizglajeno cvetličarko

Elizo, jo vzame k sebi na dom, napravi iz nje veliko, izobrazeno in ponosno damo ter se, ko je „oživel“ pred njim, zaljubi v njo. To vedro, lahko kapricioznost je ruska družba, ki v svoji sredi ne šteje samo večjih rutinerjev, marveč tudi dvoje troje resničnih umetnikov, opremila z vso nji lastno točnostjo in preciznostjo, tako v igri kakor v režiji. G. Putjata je s finim pojmovanjem in umetniško stopnjevanim izrazom postavil osebo profesorja Higginsa v sredo med veseloigro in grotesko. Ga. Marševa je kot cvetličarka Eliza doživljala prave erupcije svojega temperamenta in je šele proti koncu, ko se „prebudi“, nekoliko obledela v svoji plastični izrazitosti. G. Muratov je predvsem režiser, o čigar tehniki bo še govoriti; njegov pometać Doolittle, Elizin oče, pa je očitovalec obilje izvornih, izrazitih črt. — Zeleti bi slednjič samo bilo, da ta ruska družba, ki je sedaj angažirana na slovenskem odru, čim prej zapusti torišče zapadnoevropske veseloigre ter se poda domov — v sijajno bogastvo ruske drame in komedije ter nam — makar v svojem jeziku — pokaže dela Gogolja, Grybojedova, Ostrovskega ter še mnogih in premnogih drugih. —

Letošnja zasedba v Cankarjevi farsii „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ nam ni prinesla nič novega od lanske predstave; razodevala je v nekaterih figurah (dacar, hudič) iste vrline ko lani ter v vseh drugih iste pomanjkljivosti in nedostatke. Schnitzlerjevo operetno, melodramsko „Ljubinkanje“ je izpolnilo menda samó nekako vrzel v repertoarju ter je bilo igralsko in režijsko povsem brez zanimivosti.

Ko naj bi se letošnja sezona takorekoč šele pričela in sta se že odigrali premijeri Shakespeareovega „Sna kresne noči“ ter Beaumarchaisevega „Figaro se ženi“ — je med slovenskim delom gledališkega osebja izbruhnila stavka. Mene zanima ne glede na vsa raznolika pereča dnevna prašanja, ki so postala s to stavko aktualna, na tem mestu samo dejstvo, da so nazvali igralci ta svoj štrajk *umetniško* stavko ter se tako postavili na izključno umetniško stališče. Zato, menim, je končno vendar že dolžnost tudi slovenske gledališke kritike, da opusti piškavo naziranje, češ da je slovensko gledališko umetnost treba vedno presojudati z nekakšno dobrohotnostjo ter jo ceniti po relativnosti danih razmer, in da prične slednjič, ne oziraje se na vse te *tišočkrate proklete „naše razmere“*, govoriti naravnost, brezobzirno in odkrito, z edinim in izključnim umetniškim merilom ter z geslom: bolje nobene gledališke umetnosti, nego samo — *takozvano* gledališko umetnost!

Fran Albrecht.

NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

Bošnjak, Ilija. Vjetar i voda. Zrnčē znanja u pjesmi i priči. Split. Leonova tiskara. 1920. 48. str.

Čehov, A. P. Sosedje in druge novele. Poslovenil Fran Pogačnik. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1920. 164 str. 18 K.

Dokumenti o postanku kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. 1914.—1919. Sabrao ih Ferdo Šišić. Zagreb, Matica Hrvatska. 1920. 329 + VI str.

Dvorniković, Vladimir. Savremena filozofija. Druga sveska. Zagreb. I. V. Vasić, 1920. 440 str. 80 K.

Ewald, Karl. Dvonožec in druge zgodbe. Naravoslovne pravljice s šestimi slikami. Prevedel Franc Bolka. V Ljubljani. Umetniška propaganda. 1920. 186 str. 50 K.

Gregorič, Marica. Otroški oder. Igrice za mladino otroških vrtcev in ljudskih šol. Drugi predelani natis. V Ljubljani. Učiteljska tiskarna. 1920. 114 str. Z doklado vred 19-20 K.

Jeglič, Anton Bonaventura. Na noge v sveti boj. II. knjiga. V boj za krščanske resnice in čednosti. Na Prevaljah. Družba sv. Mohorja. 1920. 142 str.

[**Jovanović, Jovan Zmaj.**] Cika Jova-Zmaj. Kalamandarija. Za našo deco poslovenil Alojz Gradnik. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1921. 70 str. Vež. 16 K.

Koledar družbe sv. Mohorja za leto 1921. Na Prevaljah. Družba sv. Mohorja. 96 str.

Kritika. Književno umjetniška revija. Zagreb. Ilica 17. Mesečnik. 36 din. na leto.

Machiavelli, Niccolò. Vladar. (Prevedel in napisal uvod Abditus.) V Ljubljani. Zvezna tiskarna. 1920. 103 str. 20 K, vez. 25 K.

Micić, Ljubomir. Istočni greh. Misterij za bezbožne ljude čiste savesti. [Zagreb, 1920.] 29 str. 50 K, z avtorjevim podpisom 100 K.

Murko, M. Die ethnographischen Verhältnisse Rußlands. (S. A. aus „Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik. XIV. Jahrg., pag. 577—596, 673—688.“)

Oblak, Jos, C. Izprehodi po koroški Sloveniji. V Ljubljani. Tourist Office. 1920. 47 str. 6 K.

Oblak, Jos, C. Krpanova kobila. Literarna debata ob obletnici Cankarjeve smrti. V Ljubljani. 1920. 144 str. 24 K.

Tkalčič, Marijan. Pokušaj odredjenja filozofije s osobitim obzirom na religiozni momenat u filozofiji. Zagreb. 1920. 32 str. (Filozofijska biblioteka, br. 2.)

Vedenik, Herman. Kako si ohranimo ljubo zdravje. 3. snopič. Prevalje. Družba sv. Mohorja. Str. 103—284.

Priporočilo častitim naročnikom, Ljubljanskega Zvona'

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancelijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros et en détail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdelujejo vezi od najpreprostejše do najfinejše. Platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisk na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminiju itd., passepartout v mnogovrstnih izvršitvah. Tisk na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

Tvornica papirne in kartonažne industrije J. BONAČ SIN, Čopova ulica, Ljubljana.

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani

Prešernova ul. št. 7

sprejema naročila na
vse tu- in inozemske
časopise, revije ter
vse knjige

**Založništvo
umetniških
razglednic**

**Marija Tičar
Ljubljana**

Manufaktura * moda * konfekcija

Vedno v zalogi: prvovrstno tu- in inozemsko manufakturno in modno blago; solidne obleke, zimske in športne suknje, površniki, za gospode in dečke pelerine lastnega izdelka ter po najnovejših krojih, dežni in cestni plašči, športne čepice, perilo itd.

Prva kranjska razpošiljalnica SCHWAB & BIZJAK

v Ljubljani, Dvorni trg 3 (pod Narodno kavarno)

Lastni modni atelje

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica št. 6

Novo!

Novo!

DR. A. OGRIS:

Borba za jugoslovansko državo.

Cena 32 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ČIKA JOVA ZMAJ-GRADNIK:

Kalamandurija. Otroške pesmi.

Vež. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANATOL. FRANCE-DEBELJAK:

Pingvinski otok. Roman.

IV. zvezek Prevodne knjižnice.

Broš. 42 K, po pošti prip. 2 K 40 v več.

IGO KAŠ:

Dalmatinske povesti.

Pravljice in zabavi. I. zvezek.

Broš. 12 K, po pošti 1 K 20 v več.

ČEHOV-POGAČNIK:

Sosedje in druge novete.

Broš. 16 K, po pošti 1 K 80 v več.

ŠORLI:

Bob in Teđi. Mladinski spis.

Broš. 24 K, vez. 30 K.

SHAKESPEARE-ŽUPANČIČ:

Sen kresne noči.

Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

SIMON JENKO:

Pesmi. Uredil dr. J. Glonar.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

DOSTOJEVSKIJ:

Besi, roman v 4 delih (I. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 36 K, vez. 46 K, po pošti prip. 4 K 60 v več.

GONCOURT:

Dekle Eliza, roman. (II. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 2 K več.

CERVANTES-ŠORLI:

Tri novete.

Broš. 19 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Stritarjeva antologija z obširnimi ugodom dr. Iu. Prijateljja.

Broš. 18 K, vez. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Iu. Prijatelj.

I. zvezek. Broš. 18 K, po pošti prip. 3 K več.

II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

ANTE DEBELJAK:

Solnce in senca.

Broš. 10 K, vez. 15 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del 16 K.

II. del, 1. snopič, 21 K, 2. snopič, 21 K, vsak po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. J. DEMŠAR:

Spolne bolezni.

Broš. 10 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dr. ŠTEFAN SAGADIN:

Naš sadašnji ustavni položaj.

Broš. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

LEONID PITAMEC:

Pravo in revolucija.

Broš. 8 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dokumenti o jadranskem vprašanju.

Broš. 18 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Ljubljanski Zvon, letnik 1919.

Broš. 60 K, po pošti kot zavitek 10 K več.

OMLADINA

Ljubljana, predal št. 87.

Novo!

Novo!

Debeljak Anton:

Moderna francoska lirika.

Broš. 24.—, vez. 30.—.

Župančič Oton:

Mlada pota. Broš. 12.—, vez. 18.—.

Petronij - Dr. Glonar:

Pojedina pri Trimalhijonu.

Broš. 9.—, vez. 12.—.

Dr. Ivan Prijatelj:

Aškerčeva čitanka.

Broš. 14.—, vez. 20.—.

Oton Župančič:

Sto ugank. . . . . Vez. 3.—.

Vladimir Levstik:

Zapiski Tine Gramontove.

Broš. 7.—, vez. 13.—.

Flaubert - Župančič:

Tri povesti. Broš. 7.—, vez. 13.—.

Chesteron - Župančič:

Četrtek. Fantastičen roman.

Broš. 7.—, vez. 13.—.

Fran Albrecht:

Mysteria dolorosa.

Broš. 5.—, vez. 10.—.

Dr. Joža Glonar:

Naš jezik. . . Broš. 3.—, vez. 6.—.

Milko Brezigar:

Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Broš. 6.—.

Dr. R. Nachtigall:

Južnoslovansko-italijanski spor. . . . . Broš. 1.—.

Spominu Ivana Cankarja.

Broš. 2.—.

Navedene cene veljajo le pri direktni naročitvi.